

Samlaren

Tidskrift för

svensk litteraturvetenskaplig forskning

Årgång 125 2004

I distribution:

Swedish Science Press

Svenska Litteratursällskapet

REDAKTIONSKOMMITTÉ:

Göteborg: Stina Hansson, Lisbeth Larsson

Lund: Erik Hedling, Eva Hættner Aurelius, Per Rydén

Stockholm: Anders Cullhed, Anders Olsson, Boel Westin

Uppsala: Bengt Landgren, Torsten Pettersson, Johan Svedjedal

Redaktörer: Anna Williams (uppsatser) och Conny Svensson (recensioner)

Inlagans typografi: Anders Svedin

Utgiven med stöd av
Vetenskapsrådet

Bidrag till *Samlaren* insändes till Litteraturvetenskapliga institutionen, Box 632, 751 26 Uppsala. Uppsatserna granskas av externa referenter. Ej beställda bidrag skall inlämnas i form av utskrift och efter antagning även på diskett i något av ordbehandlingsprogrammen Word för Windows eller Word Perfect. Sista inlämningsdatum för uppsatser till nästa årgång av *Samlaren* är 1 juni 2005 och för recensioner 1 september 2005.

Sedan årgång 2002 av *Samlaren* erhåller uppsatsförfattarna ett digitalt underlag för särtryck. Det består av uppsatsen i form av en pdf-fil, lagrad på en diskett.

Abstracts har språkgranskats av Sharon Rider om inget annat anges.

Svenska Litteratursällskapet tackar de personer som under det senaste året ställt sig till förfogande som bedömare av inkomna manuskript.

Svenska Litteratursällskapet Pg: 5367–8.

ISBN 91-87666-22-7

ISSN 0348-6133

Printed in Sweden by
Elanders Gotab, Stockholm 2004

Aktningsvärda vänners råd

Sociala och ekonomiska förutsättningar för Ulrica Carolina Widströms författarskap

AV ANNA-MARIA RIMM

”Fru Widströms Siel har noget baade af Sappho, Catull og Petrarca. Thi de fleste af hendes Sange have virkelig en Forening af den førstes brændende Uttraa, den andres kiærlige Skalkagtighed, og den tredies smeltende Længsel.”¹ Så skrev den svenske romantikern Lorenzo Hammarsköld 1816 i den danska litteraturtidningen *Athene*, i en genomgång av de författare han ansåg vara Sveriges främsta. Idag är det dock inte särskilt många som känner till Ulrica Carolina Widström (1764–1841), en författare som under sin levnadstid hyllades av framstående litteraturkritiker och författare som Leopold, Lidner, Atterbom och Hammarsköld.

Man kan utan att överdriva slå fast att villkoren för kvinnors skrivande i äldre tider – med några få undantag – har varit mycket ogynnsamma. Under Ulrica Carolina Widströms levnadstid, det vill säga 1700-talets andra hälft och den första hälften av 1800-talet, tilläts kvinnor varken gå i skola eller utbilda sig vid universitet. De kvinnor som trots detta lyckades arbeta som författare kom i regel från högreståndskretsar, inom vilka de resurser – ekonomiska eller intellektuella – som var nödvändiga för att flickor ändå skulle kunna få en utbildning, antingen via någon familjemedlem eller genom privatundervisning, var tillgängliga. En annan försvårande faktor för skrivande kvinnor under den aktuella tidsperioden var det sätt på vilket författare vanligtvis försörjde sig. Då bokmarknaden ännu inte var fullt utvecklad skrev de flesta författare i syfte att meritera sig för ett ämbete, inom vilket de sedan kunde fortsätta att skriva. Emellertid tilläts inte kvinnor att inneha ämbeten, varför det fordrades att författande kvinnor hade möjlighet att försörja sig på annat sätt.

Ulrica Carolina Widström kom inte från någon högreståndskrets, och hon var heller inte rik. Ändå lyckades hon ge ut fyra böcker, publicera sig i flera av samtidens stora tidningar, översätta romaner och bearbeta texter för teatern; allt detta under en tidsperiod då de kvinnliga författarna alltså var jämförelsevis få. Hur var då detta författarskap möjligt? I den här uppsatsen vill jag söka svara på den frågan genom att ur ett litteratursociologiskt perspektiv granska några av Ulrica Carolina Widströms

förutsättningar, och hur dessa kan sägas ha påverkat hennes författarverksamhet.² Fokus kommer att ligga på Widströms sociala förbindelser och skiftande ekonomiska situation, och den övergripande frågeställningen är huruvida dessa förutsättningar kan sägas ha påverkat Widströms författarskap i olika riktningar.

Jag vill alltså undersöka hur Widströms sociala förbindelser *fungerade*. Använde Widström sina sociala förbindelser som en resurs, för sin författarverksamhets räkning? Kan man märka spår av så kallad social obligation i Widströms diktning, och vilken roll kan i så fall detta slags litteratur ha spelat i relation till de eventuella nätverk som Widström ingick i? Dessutom vill jag undersöka ekonomiska faktorerers inverkan på författarskapet. Hade Widström ett ekonomiskt syfte med vissa delar av sin litterära produktion? Var tillgången/bristen på pengar av avgörande betydelse för Widströms författarverksamhet? Jag kommer även att kortfattat beröra frågan om huruvida det faktum att Widström var kvinna kan sägas ha påverkat hennes förutsättningar att arbeta som författare. Innebar hennes kön fördelar eller nackdelar för hennes verksamhet som författare, och kunde eventuella 'könsnackdelar' uppvägas av andra sorters tillgångar?³

Det har inte skrivits särskilt mycket om Ulrica Carolina Widström. De verk som ändå behandlar henne är antingen strikt inriktade på hennes biografi och självförståelse som författare, eller sysselsatta med analyser av enskilda dikter. Widströms författarskap har sålunda inte tidigare studerats utifrån de litteratursociologiska infallsvinklar jag presenterar i den här uppsatsen.

Widström omnämns i ett relativt stort antal litteraturhistoriska och biografiska verk från 1800-talet. Redan under 1810–1820-talen hyllades hon i litterära tidskrifter som *Phosphoros*, *Svensk Litteratur-Tidning* och danska *Athene*. 1819 'kanoniseras' Widström, då hon togs upp i Lorenzo Hammarskölds litteraturhistoriska verk *Svenska Vitterheten*. Hon behandlas även i C.J. Lénströms *Svenska poesiers historia* (1839) samt i ett utförligt och informativt avsnitt i Gustaf Ljunggrens *Svenska Vitterhetens Häfder efter Gustaf III:s död* (1873–1881). Vidare innehåller Widströms nekrolog i *Mariestads Weckoblad* (1841) en hel del intressanta biografiska uppgifter som inte går att finna på andra håll.

Ulrica Carolina Widström tycks ha fallit i glömska under 1900-talet, och hon förekommer följaktligen i regel inte i de stora litteraturhistoriska verken från detta sekel. Det är anmärkningsvärt att hon inte ens är omnämnd i *Nordisk kvinnolitteraturhistoria* (1993–1998). Pehr Johnsson ägnar henne dock ett avsnitt i sitt kulturhistoriska verk *Fordomtima. Kulturbilder från gamla tider* (1915). Johnssons artikel är främst av biografisk karaktär, men han sammanfattar också 1800-talets reception av Widströms litterära alster. På senare år har Widström återigen börjat omnämnas, i ett mindre antal litteraturvetenskapliga verk och artiklar. Elisabeth Hermodts-

son tillämpar ett feministiskt perspektiv på hennes dikt ”Korgen” i *Kvinnors dikt om kärlek* (1978). Samma dikt orsakade också en smärre debatt i tidskriften *Lyrikvännen* drygt tio år senare, då Björn Julén och Anne Nilsson presenterade två helt olika tolkningar av dikten; polemiken gällde huruvida man alls kan läsa ”Korgen” ur ett feministiskt perspektiv.⁴ 1990 publicerades den biografiskt inriktade artikeln ”Ulrika Widström – ett minnesporträtt” i *Tidning för Skaraborgs län*, signerad Göran Töllborn. Artikeln beskriver Widströms liv, med fokus på hennes sista år i Västergötland. Vidare tar litteraturvetaren Eva Borgström upp henne, dock ganska kortfattat, i sin avhandling ’*Om jag får be om ölost. Kring kvinnliga författares kvinnobilder i svensk romantik*’ (1992) där hon ur ett genusperspektiv jämför P.D.A. Atterboms uppfattning av Euphrosyne respektive Widström. Den enda större och mest utförliga studie som tidigare ägnats Widström är Tilda Maria Forselius’ C-uppsats i litteraturvetenskap *Jag smakar Min Själs Höghet och hjärtats känslor dem skrifver jag. Om Ulrica Carolina Widströms liv och dikt* (1998). Forselius’ uppsats syftar dels till att beskriva Widströms liv och hennes självförståelse som författare, dels till att tolka författarskapet ur olika synvinklar, samt slå fast vilka delar av det som är ”läsbara” för dagens läsare.⁵

Källor och metod

Den största delen av det källmaterial som använts består av handskrifter, mestadels brev skrivna av och till Ulrica Carolina Widström, och i ett par fall brev till och från hennes man Sven Widström. Genom att gå igenom brevvolymer tillhörande Carl Christoffer Gjørwell, Widströms vän och främste litterära uppdragsgivare, har jag också lyckats finna ett antal brev mellan honom och andra personer i vilka Widström är omnämnd. Att använda brev som källmaterial är dock inte helt okomplicerat. Alla brev finns inte bevarade, och att kartlägga alla bevarade brev i vilka Widström endast omnämns är i princip omöjligt. Breven kan således inte ge en fullständig bild av Widströms situation, utan endast ge antydningar därom. Följaktligen strävar jag inte heller efter att kartlägga Widströms exakta sociala och ekonomiska förutsättningar, utan jag kommer istället att ta fasta på de aspekter och tendenser som är möjliga att utläsa av det undersökta källmaterialet.

Även andra typer av handskrivet källmaterial har nyttjats, däribland diverse litterära alster av Widström. Som exempel på dessa kan nämnas hennes två pjäsöversättningar, bevarade på Statens teatermuseum, samt ett relativt stort antal opublicerade ungdomsdikter, bevarade på Kungliga Biblioteket. Jag har också använt mig av Ulrica Carolina Widströms två sidor långa självbiografiska anteckning (förmodligen nedtecknad mot slutet av hennes liv inför utgivandet av *Ulrica C. Widströms*

Samlade Witterhetsförsök) som finns bevarad på Riksarkivet. Dessutom har kronotaxeringslängder i Stockholms Stadsarkiv samt lönelistor i Slottsarkivet respektive Kungliga Teatrarnas arkiv granskats, i syfte att undersöka hur Widströms ekonomiska situation kan ha sett ut. Vidare har jag arbetat med tryckt källmaterial; utöver Widströms egna böcker och översättningar har ett stort antal samtida tidningar och tidskrifter – från 1780-talets *Stockholms Posten* via 1810-talets *Phosphoros* till 1840-talets *Nyaste Freja* gått igenom.

Arbetet med källmaterialet har dels medfört att jag kunnat korrigera vissa tidigare uppgifter om Widström, dels att jag påträffat flera litterära alster författade av Widström som inte tycks ha noterats av tidigare Widströmforskare. Exempelvis har jag hittat vad som antagligen var Widströms debut i tryck, dikten ”Kärlekens Wälde. Skaldeqväde på den 31 mars 1785”, som publicerades i nummer 82 av *Stockholms Posten* år 1785. Jag har också funnit två översättningar signerade Widström, införda i *Almänna Tidningar*. Det rör sig om L’Evesques ”Hälsning på våren”, som publicerades den 5 maj 1788, samt Léonards ”Den lycklige gubben”, vilken stod att läsa den 31 december samma år. Vidare har jag stött på två intressanta handskrifter som inte tycks ha uppmärksammats tidigare; en tonsättning av Widströms dikt ”Vid min sons död”, satt i musik av Eric Jacob Arrhén von Kapfelman (finns bevarad på Statens musikbibliotek), samt en kort pjäs kallad *Esculapi Tempel* (finns bevarad på Kungliga Biblioteket).

I denna uppsats har jag valt att använda mig av kultursociologen Pierre Bourdieus kapitalbegrepp i anslutning till det nätverksperspektiv jag också har för avsikt att tillämpa. Kapitalbegreppet kommer att användas som ett slags förklaringsverktyg, då jag tror att förståelsen av de skiftande sociala och ekonomiska förutsättningar som fanns för Ulrica Carolina Widströms författarskap underlättas genom att skriva om dem i termer av kapital. Således kommer jag främst att koncentrera mig på kapitalarten *socialt kapital*, men även *kulturellt kapital* kommer att diskuteras, eftersom jag vill driva tesen att Widström genom sitt sociala kapital kunde ackumulera även denna kapitalart. Jag kommer naturligtvis även att ta upp det man i vardaglig mening avser med kapital, det ekonomiska kapitalet.⁶ Inledningsvis är det dock viktigt att påminna om att Bourdieus kapitalbegrepp hänger samman med hans övriga teorier om *fält* och *habitus*.⁷ Eftersom Ulrica Carolina Widström var författare torde således det litterära fältet ha varit hennes hemvist. Jag kommer emellertid inte att genomföra någon fältanalys i denna uppsats, framför allt på grund av att fokus ligger på Widströms sociala relationer, hennes nätverk och innehav av socialt kapital, men också på grund av att det är problematiskt att över huvud taget tala om ett litterärt fält under den tidsperiod då hon var verksam: enligt Bourdieu föddes det autonoma litterära fältet i Frankrike först under 1800-talets andra hälft. Således är

det svårt att benämna det sena 1700-talets och det tidiga 1800-talets svenska litterära situation som ett fält i Bourdieus strikta mening.⁸ Trots samhörigheten mellan begreppen kapital och fält tror jag ändå att det i den här uppsatsen kan vara värdefullt att använda kapitalbegreppet 'isolerat', som ett förklaringsverktyg i anslutning till nätverksperspektivet.

En litteratursociologisk undersökning av de sociala och ekonomiska förutsättningar som fanns för Ulrica Carolina Widströms författarskap skulle vara ofullständig om inte det faktum att hon var kvinna beaktades. Som vi alla vet hade kvinnor och män – på grund av sitt kön – i hög grad olika förutsättningar under den tidsperiod då Widström verkade, vilket i sin tur i mångt och mycket påverkade deras övriga sociala och ekonomiska situation. Den norska litteraturvetaren Toril Moi föreslår i sin artikel "Appropriating Bourdieu: Feminist Theory and Pierre Bourdieu's Sociology of Culture" en vidareutveckling av Bourdieus teorier om fält, habitus och kapital till att också mer specifikt gälla förhållanden mellan könen.⁹ Moi menar dock inte att man kan säga att det finns ett specifikt 'könsfält' eller 'könskapital', utan hon anser att kön liksom klass är viktiga delar av det allmänna sociala fältet. Enligt Moi är kön (i likhet med symboliskt kapital) *relaterande*, det vill säga en social konstruktion vars värde och betydelse skiftar i olika sociala kontexter.¹⁰ Trots att det enligt Moi inte finns ett specifikt könskapital, kan kön fungera som 'negativt' eller 'positivt' kapital, beroende på hur det värderas i varierande sociala kontexter. Men Moi framhåller också att det 'negativa' symboliska kapital som ofta tillskrivs kvinnor på grund av sitt kön kan uppvägas genom exceptionellt stort innehav av andra slags kapitalarter. I synnerhet gäller detta ett rikt mått av socialt kapital, då ett väl utbyggt kontaktnät enligt Moi kan bidra till en ökning av exempelvis kulturellt kapitalinnehav.¹¹

För att söka utröna hur den sociala situationen kan ha sett ut för Widström har jag även valt att använda mig av nätverksteori. Nätverksteori har under de senaste åren vunnit allt mer popularitet inom flera olika forskningsområden; däribland även litteraturvetenskap. I avhandlingen *Vittra fruntimmer. Författarroll och retorik hos frihetstidens kvinnliga författare* (2001) demonstrerar Ann Öhrberg hur viktiga nätverksrelationer var för kvinnliga författare under frihetstiden. Öhrberg visar hur den tillfälleslitteratur som skapades av dessa författare i många fall var en produkt av nätverksrelationerna, samtidigt som den fungerade som ett medel att upprätthålla och reproducera dessa relationer. År 2000 disputerade Petra Söderlund på avhandlingen *Romantik och förnuft. V.F. Palmblads förlag 1810–1830* (2000). Genom att använda nätverksbegreppet som en kvalitativ förklaringsmodell lyckas Söderlund visa hur fosforisternas nätverk fungerade, och hur de via det påverkade det framväxande samtida litterära fältet. Söderlund anknyter alltså också till Pierre Bourdieu och hans

teorier om litterära fält, habitus och kapital. Andra försök att knyta ihop nätverksteori med Bourdieus olika begrepp går att finna i verket *Sociala nätverk och fält* (2002), i vilket historikerna Ylva Hasselberg, Leos Müller, Niklas Stenlås, Håkan Gunneriusson och utbildningssociologen Donald Broady medverkar.

På grund av att nätverksteori används inom ett flertal akademiska discipliner finns det många olika definitioner på vad begreppet nätverk betyder, och meningarna skiljer sig åt huruvida nätverksbegreppet bör förstås kvantitativt eller kvalitativt. I den här uppsatsen har jag – i likhet med Ann Öhrberg och Petra Söderlund i sina respektive avhandlingar – valt att ansluta mig till det kvalitativa nätverksbegrepp historikerna Ylva Hasselberg, Leos Müller och Niklas Stenlås utarbetat, och vilket de presenterar såväl i sina avhandlingar som i skriften ”History from a network perspective. Three examples from Swedish early modern and modern history c. 1700–1950” (1997), där nätverksbegreppet används som en historisk förklaringsmodell.¹²

Jag ämnar inte göra en fullständig kartläggning av alla de olika sociala kontakter Widström hade (vilka skulle kunna ses som medlemmar i nätverk) – det är inte möjligt på grund av otillräckligt källmaterial. Sålunda går det inte att i detalj fastslå hur de eventuella nätverken var konstituerade, och mitt syfte är snarare att se hur *vissa* sociala förbindelser *fungerade* för Widströms del. Nätverksbegreppet blir alltså ett förklaringsverktyg.

Hasselberg, Müller och Stenlås ansluter sig till sociologen Walter W. Powells tre kategorier av social organisation. Powell menar att det finns tre typer av social organisation: *marknader*, *hierarkier* och *nätverk*.¹³ Medan Powells definition av nätverk är tämligen vid, menar Hasselberg, Müller och Stenlås att nätverksbegreppet inte bör användas på ett alltför generaliserande sätt (man kan enligt dem inte applicera det på exempelvis kyrkan eller skråväsendet), och de snävar därför in sin begreppsdefinition genom att peka på tre viktiga funktioner som enligt dem konstituerar ett nätverk: *slutenhet*, *underhåll/social reproduktion* och *utbyte*.¹⁴

I anslutning till utbytesfunktionen lyfter Hasselberg, Müller och Stenlås fram *gåvan*. De utgår från det gåvobegrepp som antropologen Marcel Mauss presenterar i sitt inflytelserika verk *The Gift*, och framhåller att gåvan har en viktig sammanhållande roll inom ett nätverk. Utbytet av gåvor knyter samman givaren och mottagaren genom moralisk förpliktelse – mottagaren förväntas ge en tackgåva till givaren i framtiden, vilken i sin tur åter förväntas ge en gåva tillbaka. Ett annat viktigt begrepp som hör samman med nätverk och utbyte av gåvor och tjänster är det av Thorstein Veblen myntade begreppet ”conspicuous consumption”; det vill säga samhällselitens konsumtion av varor som inte är livsnödvändiga, utan som enbart syftar till att upprätthålla och reproducera konsumentens status. Genom denna typ av

statuskonsumtion kan medlemmarna i ett nätverk signalera sin samhörighet samt höja nätverkets status.¹⁵

Utifrån denna aspekt betraktar Ann Öhrberg kvinnors tillfällesdiktning under frihetstiden. Öhrberg ser tillfällesdiktningen både som en del av ”conspicuous consumption”, den statusstärkande konsumtionen, och som den typ av ”nätverksgåva” som diskuterades ovan: tillfällesdiktningen fyller en för nätverket sammanhållande funktion, och utbytet och författandet av tillfällesdikter bör inte betraktas som någonting helt frivilligt, utan snarare som sprunget ur ett slags moralisk förpliktelse. Öhrberg benämner denna moraliska förpliktelse *social obligation*.¹⁶

Uppsatsen består av en kronologiskt upplagd genomgång av Widströms varierande sociala och ekonomiska förutsättningar, vilken åtföljs av en tematiskt upplagd avslutande diskussion.

Uppväxtåren

Ulrica Carolina Forssberg (vilket var Widströms namn som ogift) föddes den 24 november 1764 av föräldrar anställda vid hovet: fadern Peter Forssberg, lakej vid slotet, och modern Katarina Maria Forssberg (född Grip), som arbetade som ”Städar Fru”.¹⁷ Att arbeta som städarfru under 1700-talet innebar dock inte att man var städerska i dagens mening, utan man innehade en högre ställning, med underordnade anställda.¹⁸ Enligt Widströms korta självbiografi arbetade fadern också som orgelbyggare¹⁹, men som Gustaf Ljunggren har visat var Peter Forssberg anställd av hovet som lakej, och ingenting annat.²⁰ Lakej- respektive städarfruarbetet var definitivt inte några högstatusyrken, men det faktum att Peter och Katarina Maria Forssberg arbetade vid hovet gör att deras sociala ställning måste ha varit relativt god i jämförelse med människor som innehade liknande yrkesuppgifter *utanför* hovet. De tycks ha tillhört ett slags socialt mellanskikt. Dock kan man nog inte gå så långt som att betrakta dem som ofrälse ståndspersoner. Enligt Sten Carlsson kan visserligen några sorters betjänter räknas som ståndspersoner och dessa definierar han som ”ståndens hederligare betjänter” – det vill säga, förvaltningspersonal av typen bokhållare, inspektorer och dylikt.²¹ Betjänter som liksom Forssbergs arbetade som lakejer eller städarfruar faller däremot utanför denna grupp. Familjen verkar dock inte ha haft det alltför ekonomiskt knapert – de bodde inom hovstaten, och hade två pigor under sig.²² Dessutom verkar de haft extraordinära förbindelser med personer som stod mycket högt upp i hovhierarkin: Ulrica Carolina Forssbergs faddrar var överhovmästarinnan och grevinnan Charlotta Fredrika Sparre, greve Gyllenberg, baron Lautinghausen och doktor Dalberg.²³

I synnerhet umgänget med Charlotta Fredrika Sparre, g. von Fersen (1719–1795) skulle komma att få en avgörande roll för Widströms framtida författarkarriär, eftersom förbindelsen med henne kom att grundlägga Widströms kulturella kapital – hennes ’utbildningskapital’. Enligt Widströms egen självbiografiska anteckning ”uppföddes” hon ”dels i fädernehuset och dels hos Öfverhofmästarinnan Grefvinnan Carl v Fersen”, där hon blev undervisad i musik, tyska och franska, vilket enligt henne själv ”grundlade” hennes ”böjelse för ett mera Idealiskt lif”, en chans till utbildning som måste ha varit tämligen unik.²⁴

Forssbergs tidigast daterade (bevarade) dikter skrev hon som nittonåring år 1783. Bland dessa kan stycket ”Tankar öfver Själens Höghet” nämnas, i vilken Forssberg beskriver varför hon vill skriva.²⁵ Att hon skulle fortsätta med författandet i resten av sitt långa liv kommer vi snart att se.

Forssbergs första steg ut i den litterära offentligheten

Ulrica Carolina Forssberg publicerades vid fyra tillfällen i *Stockholms Posten* år 1785, vilket troligtvis var året för hennes offentliga debut som författare. Dikten ”Kärlekens Wälde. Skaldeqväde på den 31 mars 1785” utkom i nummer 82, ”Våren den 8 April” i nummer 87, ”Natten” stod att läsa i nummer 110 och prosadikten ”Ode till tiden” ingick i nummer 174.²⁶ Samtliga dikter är signerade ”U.C.F.”. Man kan fråga sig hur det gick till när Forssberg blev publicerad i tidningen. Skickade hon in sina dikter till redaktionen, eller var hon bekant med någon som arbetade där, som uppmuntrade henne att försöka bli publicerad?

De flesta litteraturhistoriska och biografiska verk som behandlar Widström (det vill säga Forssberg) hävdar att hon personligen kände Johan Henric Kellgren. Kellgren grundade *Stockholms Posten* 1778 tillsammans med Carl Peter Lenngren och Johan C. Holmberg.²⁷ I *Biographiskt lexicon* (1855) anges det, på basis av uppgift från Carl Gustaf af Leopold, att denne tillsammans med Kellgren lärde känna Forssberg ”vid en enklek [...] der den unga flickan var bland de lekande”.²⁸ Samma uppgift tycks ha levt vidare i senare verk, exempelvis hos Gustaf Ljunggren och Pehr Johnson.²⁹ Om uppgiften stämmer skulle det kunna innebära att det fanns en etablerad social kontakt mellan Kellgren och Forssberg som ledde fram till publiceringen i Kellgrens organ *Stockholms Posten*. Jag har dock inte lyckats hitta något empiriskt underlag som dokumenterar en eventuell bekantskap mellan Kellgren och Forssberg, och kan därför inte utgå från att så är fallet, även om det verkar sannolikt. Klart är emellertid att publiceringen i *Stockholms Posten* måste ha inneburit en ökning av Forssbergs litterära anseende. Ingemar Oscarsson skriver att poesi var en av *Stockholms Postens* viktigaste genrer, och att tidningens poetiska utbud var ”ojämför-

ligt stort och rikt” i relation till den övriga dåtida pressen.³⁰

De fyra dikter som publicerades i *Stockholms Posten* bar alltså signatur, men det är inte helt orimligt att anta att Forssbergs tidiga dikter också kan ha publicerats anonymt under slutet av 1700-talet eller vid senare tillfällen, vilket hävdas i Widströms nekrolog i *Mariestads Weckoblad*.³¹ Det finns ett fåtal tidigt daterade handskrivna alster av henne i samlingen *Poemer* som inte finns med i samlingsverket *Ulrika C. Widströms Samlade Witterhetsförsök*. Några av dessa skulle möjligen kunna ha publicerats anonymt. Det finns också ett tjugotal odaterade handskrivna dikter i samma samling, varav de flesta är tillfällesdikter till olika (i varierande grad identifierbara) personer.³²

Kontakt med Gjørwell etablerad hösten 1787: vikten av sociala förbindelser

Någon gång under hösten 1787 tycks Ulrica Carolina Forssberg ha skickat en dikt till publicisten, bokförläggaren, bibliotekarien och bokhandlaren Carl Christoffer Gjørwell (1731–1811), en man som av idéhistorikern Jakob Christensson beskrivs som den dåtida ”svenska bokvärdens verkliga grand old man”.³³ Gjørwell är en i det här sammanhanget mycket intressant person, eftersom han hade för vana att uppmuntra och publicera just kvinnliga författare.³⁴ Viktigt att notera är också att Gjørwell hade ett oerhört rikt kontaktnät bestående av både akademiker, affärsmän och framför allt, kulturpersonligheter – som Tore Frängsmyr har uttryckt det hade Gjørwell ”kontakt med allt och alla i kultursfären”.³⁵

Jag har inte lyckats finna det brev i vilket Forssberg först skickade sin dikt till Gjørwell, men ett sådant måste ha funnits eftersom Gjørwell i sina brev, dels till Forssberg, men även till andra personer, skriver eller antyder att han blivit kontaktad av Forssberg och att hon sänt honom en dikt. Med tiden skulle Forssberg komma att bli en återkommande gäst i Gjørwells salong.³⁶ I det följande ämnar jag redogöra för hur den första dokumenterade kontakten mellan Gjørwell och Forssberg såg ut såsom den kan utläsas av brev skrivna på hösten 1787, och hur sociala nätverkskontakter kunde medverka till att gynna Forssbergs litterära verksamhet.

Redan den 23 oktober 1787 (cirka två veckor innan det första bevarade brevet från Gjørwell till Forssberg skrevs) skriver Gjørwell ett brev till sina vänner Samuel Älf och Johan Henric Lidén, i vilket han bifogar en bilaga med en dikt som ”förskriver sig ifrån en helt ung Skaldmö”.³⁷ Av inledningen i brevet framgår det att den ”skaldmö” som avses är Ulrica Carolina Forssberg. Den 28 oktober svarar Lidén och berättar att han ”wällustat” sig med Gjørwells brev, och att det nu ska ”vandra ut till Lindö Herrarne” (med ”Lindö Herrarne” avses Knut H. Leyonhufwud och den-

nes bror Axel Gabriel Leyonhufwud).³⁸ Breven visar hur Forssbergs diktning kunde spridas genom nätverksförbindelser: till Gjörwell, via Lidén, till "Lindö Herrarne". Man påminns här om att brev på 1700-talet inte ägde den uttalat privata karaktär som de besitter idag. Det skedde ofta att man lånade ut brev till varandra, skrev av dem, skickade dem vidare eller läste upp dem högt, vilket måste ha inträffat i det här fallet: den 4 november skriver en av herrarna på Lindö, Knut H. Leyonhufwud, till Gjörwell och talar om att han genom Lidén fått ta del av Forssbergs dikt och att han är mäktigt imponerad av den.³⁹

Några dagar efter det att Gjörwell skrivit till Älf och Lidén skickar han en avskrift av Forssbergs dikt till ytterligare en bekant, Jonas Carl Linnerhielm.⁴⁰ Linnerhielms svar från den 19 november innehåller berömmande kommentarer om Forssbergs dikt, och han skriver också att han gärna vill lära känna Forssberg personligen.⁴¹ Den 3 november 1787 svarar Gjörwell på Forssbergs brev.⁴² Gjörwell tackar för den dikt han fått av Forssberg, "Natten", och bedyrar sin beundran för författaren. Uppenbarligen har Forssbergs dikt gjort ett starkt intryck på Gjörwell, eftersom han erbjuder sig att publicera "Natten" i *Uppfostrings-Sällskapets Almänna Tidningar*. Gjörwell är dock inte helt nöjd med dikten, och han bifogar förslag på rättelser och korrigeringar. Den 14 november 1787 publiceras som utlovat "Natten" i *Uppfostrings-Sällskapets Almänna Tidningar*.⁴³ Dikten är försedd med en översvallande berömmande kommentar, som benämner Forssberg "den nya Herdinnan i Norden", det vill säga Hedvig Charlotta Nordenflychts signatur. Publiceringen och den mycket positiva kommentaren innebär med största sannolikhet en förstärkning av Forssbergs självförtroende som författare. Troligt är att hon nu kände stor tacksamhet gentemot den man som hjälpt henne, Gjörwell. Kanske kände hon sig 'obligerad' att ge någonting tillbaka till honom? Det faktum att Forssberg samma dag som "Natten" publicerades skrev en dikt tillägnad Gjörwells döttrar, "Til Mademoisellerna Gjörwell", skulle kunna tyda på det.⁴⁴ Dikten hyllar visserligen främst Gjörwells döttrar, men även Gjörwell får beröm i det att hans döttrar beskrivs som "födde af Snillet och Behaget".

Jag tycker att det är befogat att betrakta "Til Mademoisellerna Gjörwell" som ett uttryck för det Ann Öhrberg i sin analys av kvinnors tillfällesdiktning under frihetstiden benämner *social obligation*.⁴⁵ På så vis kan man tolka dikten "Til Mademoisellerna Gjörwell" som ett slags gentjänst till Gjörwell, ett tack för den tjänst Forssberg fick av honom i och med publiceringen. Dikten innebär också ett fortsatt upprätthållande av de sociala banden dem emellan, i synnerhet eftersom dikten är riktad till hans döttrar: ett faktum som pekar på att det redan fanns en väletablerad social kontakt mellan Forssberg och Gjörwells familj under hösten 1787.

Dagen efter det att "Natten" publicerats skriver Gjörwell ännu ett brev till Forssberg, i vilket han uppmuntrar henne att fortsätta att skriva dikter.⁴⁶ Den för ett nät-

verk karaktäristiska 'socialt upprätthållande' aspekten av relationen mellan de båda betonas återigen; Gjörwell ber Forssberg att komma och hälsa på honom, hans fru och barn – vilka han påstår "äro upfylde af Vänskap" för henne – i deras hem. Brevet innehåller dessutom ett uppdrag: Gjörwell vill att Forssberg ska översätta ett stycke av den unga franska författarinnan L'Evesque till svenska.⁴⁷ Uppdraget är intressant att betrakta ur ett nätverksperspektiv eftersom Gjörwell genom att initiera det stärker och reproducerar både de sociala och de professionella band han har till Forssberg. Man kan också tänka sig att det låg i Gjörwells intresse att få fram unga litterära talanger, och att han genom uppdraget ville sätta Forssberg på prov; se om hennes litterära förmåga höll måttet.

Den 26 november skriver Forssberg ett brev till Gjörwell i vilket hon tackar för att hennes dikt tryckts i *Upfostrings-Sällskapets Almänna Tidningar*, och för att Gjörwell vill vara den "Vän, Ledare och Beskyddare" hon behöver nu när hon "vågar taga de första stegen på Parnasen".⁴⁸ Forssberg beskriver också hur glad hon blivit över den positiva kommentaren som medföljer dikten i tidningen: "Det smickrande, som åtföljer min Natt uti Upfostrings Sällskapets Tidningar är ganska upmuntrande för mig, jag bekänner det och hvarföre icke! – det kommer ju från Eder hand: måtte jag blifva så lycklig at kunna rättfärdiga Edert val!" Vidare beklagar Forssberg att hon tyvärr inte är kapabel att "framföra den Ofergärd" som hon nu är skyldig Gjörwell. Forssbergs vilja att "rättfärdiga" och ge en "Ofergärd" till Gjörwell kan i likhet med dikten till Gjörwells döttrar ses i ljuset av den moraliskt förpliktande aspekten av nätverksutbytet. Men även om Forssberg modest hävdar att hon inte kan ge Gjörwell det utbyte hon känner sig skyldig, så visar brevet faktiskt att hon ger honom någonting tillbaka: hon bifogar inte bara den översättning av L'Evesques text som han bett henne göra, "Hälsning på våren", utan hon skickar också med två egna dikter vilka hon vill att Gjörwell ska granska och ge ett professionellt utlåtande om.

Den 4 december 1787 skriver Gjörwell ett brev till sin vän Knut H. Leyonhufwud, i vilket han bifogar delar av ett brev från Forssberg samt hennes översättning "Hälsning på våren".⁴⁹ Gjörwell vill att Leyonhufwud ska läsa och granska den bifogade översättningen, eftersom Leyonhufwud är "en bepröfvad Domare". Gjörwell förklarar att han själv och Jonas Carl Linnerhielm har skilda åsikter (dock av positiv art) om Forssbergs sätt att skriva och att han därför vill ställas inför "[d]omstolen på Lindö" i syfte att höra efter vad Leyonhufwud anser om Forssberg.

Sammanfattningsvis kan det konstateras att brevväxlingen rörande Ulrica Carolina Forssberg hösten 1787 visar tydliga indikatorer på att hon ingick i ett nätverk, vilket ökade hennes sociala kapital, något som i sin tur främjade hennes litterära verksamhet. Det tycks ha ansetts mycket viktigt att Forssbergs litterära alster blev granskade och positivt bedömda av litterärt erfarna personer: hon skickade sina dik-

ter för granskning av den på många sätt litterärt verksamma Gjörwell, vilken i sin tur skickade dikterna vidare till lärdomshistorikern Lidén, domprosten och författaren Älf, den vittret intresserade protokollssekreteraren Linnerhielm och den diktskrivande baron Leyonhufwud.⁵⁰ Detta torde inte ha varit någonting ovanligt under denna tidsperiod. En viktig samtida mötesplats för litterärt intresserade och verksamma personer var den litterära salongen, vilken ofta fungerade som ett slags smakdomstol: salongen blev den plats där författare direkt kunde möta sin publik genom att läsa upp sina alster och bemöta eventuell kritik från de andra salongsdeltagarna.⁵¹ Forssberg tycks här ha agerat på ett likartat sätt, fast brevledes. På detta sätt kunde Forssberg också ta del av Gjörwells nätverkskontakters åsikter och kulturella kapitalinnehav.

Litterär aktivitet 1788–1790; vittra vänner

Forssberg fortsatte att vara litterärt verksam under 1788. Hon publicerades återigen i pressen, fyra gånger i Gjörwells organ *Almänna Tidningar* och två gånger i *Stockholms Posten*. I *Almänna Tidningar* infördes dikten ”Zulma”, översättningen av L’Evesques ”Hälsning på våren”, dikten ”Årstiderne” samt översättningen av Léonards ”Den lycklige gubben”.⁵² I *Stockholms Posten* publicerades dikterna ”Zulma” och ”Årstiderne”. Till skillnad från när Forssberg publicerades i samma tidning 1785 skrevs nu hela hennes namn ut i tidningen, något som var relativt ovanligt vid den här tidpunkten.⁵³

Det är oklart om Forssberg fick betalt för de införda dikterna – jag har inte funnit några som helst antydningar om det i det undersökta källmaterialet. Enligt Henrik Schück brukade Gjörwell generöst honorera införda bidrag i sina tidiga tidningar (under *Swenska Mercurius*-tiden), men vanligtvis tackade skribenterna nej till detta – det ansågs fortfarande ’ofint’ att ta emot betalning för litterära alster.⁵⁴ Mot slutet av 1700-talet började denna negativa inställning till honorar dock förändras, i linje med en författarroll och ett litterärt system i förändring. Gunnar Sahlin påpekar att den tidigare ämbetsförfattaren hade sin ekonomiska situation tryggad och inte var beroende av honorar, till skillnad från några av det sena 1700-talets författare: ”När det så började växa fram en grupp litteratörer, med direktorsättning för litterära produkter som väsentlig inkomstkälla, blev honoraret inte bara accepterat utan nödvändigt.”⁵⁵ Som Bo Bennich-Björkman har visat levde dock ämbetsförfattaren kvar ända in på 1800-talet.⁵⁶ Det kan också klart konstateras att Forssberg på intet sätt var någon ”litteratör” – hon publicerades ju ganska oregelbundet, och med stora avbrott av tystnad. Hon var med största sannolikhet heller inte tvungen att försörja sig, eftersom hon fortfarande bodde hemma hos sina föräldrar.

Som vi har sett tycks Gjörwell ha varit den sociala kontakt som mest handfast kunde 'hjälpa' Forssberg i hennes nu inledda litterära karriär, framför allt genom publicering. Men det är därtill mycket troligt att andra framstående personer som Forssberg umgicks med vid slutet av 1780-talet hjälpte henne genom uppmuntran. Forssberg växte ju upp vid hovet under Gustaf III:s glansdagar, då det befolkades av diverse kulturpersonligheter och 'vitterhetsidkare', många av vilka tillhörde Forssbergs kontaktnät. Flera biografiska verk som behandlar henne framhåller att hon under 1780-talet umgicks med såväl Thorild, Lidner, Nordforss som Leopold – med andra ord dåtidens litterära elit – och att dessa personer uppmuntrade henne att skriva.⁵⁷ Widström skriver själv i sin korta självbiografiska anteckning att Leopold, Thorild och Nordforss var återkommande gäster i hennes föräldrars hus (observera att hon med detta kan mena faddern Charlotta Fredrika Sparres hus, eftersom hon tycks ha betraktat denna kvinna som ett slags 'extra-mor').⁵⁸ Sociala förbindelser med personer med så pass hög litterär status som dessa torde rimligtvis ha inneburit ett ökat socialt kapital för Forssberg, och möjligheter för henne att 'ta del' av umgängets övriga kapitaltillgångar. Tyvärr finns det nästan inget bevarat material som dokumenterar sociala förbindelser mellan Forssberg och dessa framstående personer. Ett undantag är det skaldebrev som Leopold skrev till henne 1788, vilket påvisar att Leopold och Forssberg kände varandra; det har till och med betecknats som ett "friarbrev"⁵⁹: "Men ni, som här i björnars land / I hoppet mig så rikt begåfvar / Med myrth och lager, band om band: / Hvem ger mig då den myrth, ni lofvar, / Om den ej räcks af eder hand?"⁶⁰ Ett annat undantag är den odaterade dikt som Lidner författade till Forssbergs ära, vilken i allra högsta grad visar att de måste ha känt varandra:

[...] Hvarföre röfvar du då våra blickar från himlen till dig?
 De känslor, mitt upphof mig gaf, dig, tjusande flicka, jag skänker;
 Ack! Man glömmer sin Gud, harmonien och sig;
 Endast din skönhet man ser, och blott på ditt snille man tänker.
 Tag detta offer af mig an!
 Du som af Gracer följd, kan lagern trotsig bära,
 Jag blott ditt snille dyrka kan:
 En Thorild sjunga kan din ära.⁶¹

Det faktum att Lidner på två ställen betonar Forssbergs "snille" antyder dessutom att hennes litterära förmåga var välrespekterad i kretsen.

Det är svårt att fastslå hur Forssbergs litterära aktivitet såg ut de närmaste åren efter 1788. Jag har exempelvis inte funnit några brev som dokumenterar organiserad litterär verksamhet från hennes håll under denna period. Som redan har nämnts

finns det ett antal daterade och odaterade dikter i handskrift på Kungliga biblioteket i Stockholm, varav de flesta är tillfällesdikter till olika i varierande grad identifierbara personer. Majoriteten av dessa dikter tycks vara riktade till Forssbergs nära vänner – titlarna på dem förtäljer att de skrevs för att utdelas ”vid öfverlämnandet af en liten julklapp”, ”vid öfverlämnandet af några verser”, ”vid första Promenaden i Kungsträdgården om våren”, och vid dylika tillfällen. Det är alltså troligt att dessa dikter framför allt fyllde en social funktion. En av dikterna ter sig emellertid lite anorlunda eftersom den är mer formell till sin karaktär. Det rör sig om den odaterade dikten ”Vid första åsynen af Öfverståhållarens Buste På Beursen”, i vilken ämbetsmannen, hattpolitikern och militären Carl Sparre (1723–1791) hyllas.⁶² Dikten behöver på intet sätt innebära att Sparre och Forssberg kände varandra, men det är tämligen sannolikt att de i alla fall var bekanta med tanke på att Carl Sparre var bror till Forssbergs fadder, överhovmästarinnan Charlotta Fredrika Sparre.⁶³

1790 gifte sig Ulrica Carolina Forssberg med Sven Widström, som arbetade både som violinist vid hovkapellet och som förste repetitör vid Operan. Efter giftermålet tycks Ulrica Carolina Widström tillfälligt ha lagt författandet på hyllan och främst ägnat sig åt hemmet och barnafödande.⁶⁴ 1791 gavs visserligen en tillfällesdikt av henne ut i tryck, ”Tankar vid fabriceuren Herr Olof Widströms graf i Strängnäs den 10 Februarii år 1791”, undertecknad ”af en svägerska”.⁶⁵ Titeln på dikten avslöjar att dess motiv var socialt, eftersom den döde adressaten var ingift släkt med Widström. Efter detta blev det tyst kring Widström i flera år, och först vid slutet av 1790-talet går det att spåra litterär verksamhet från hennes håll igen. Det finns heller inga brev bevarade mellan Widström och hennes främste litterära kontakt och uppdragsgivare Gjørwell under större delen av 1790-talet. Det finns en möjlighet att Widström, i likhet med Anna Maria Lenngren, på grund av sitt giftermål nu valde att publicera sig anonymt, men jag håller det för mer sannolikt att orsaken till hennes tystnad under större delen av 1790-talet var att hon på kort tid födde fyra barn – ett vartannat år. Dessutom visar utgivandet av *Erotiska sånger* 1799 att Widström uppenbarligen inte hade några problem med att framträda i offentligheten som gift kvinna och författare.⁶⁶

Utgivandet av Erotiska sånger

Trots att Widström gifte sig 1790 och födde många barn under de närmast följande åren, upphörde hon alltså inte att skriva för gott – hon tog bara en paus. Mot slutet av 1790-talet tycks hon ha återupptagit författandet, liksom sin vana att be litterärt bevandrade vänner att kommentera det skrivna. Det verkar som om hon nu stod i nära kontakt med författaren och akademiledamoten Leopold – i ett brev från Gjør-

well till dottern Gustafva Lindahl omnämns Widström som ”Stormästarens Eleve” (tidigare i brevet framgår det att Leopold avses med ”Stormästaren”).⁶⁷ I ett annat brev från Gjørwell benämns Leopold som Widströms ”Tilbedjare”.⁶⁸ Det finns ett bevarat brev från Leopold till Ulrica Carolina Widström, skrivet någon gång under 1797, i vilket det framgår att Widström skickat dikter och teaterpjäser till honom för granskning.⁶⁹ Tyvärr har jag varken funnit det brev Widström skrev eller de teaterpjäser som omnämns i Leopolds brev.

1797 lär Widström också ha gjort bekantskap med det nya litterära stjärnskottet Frans Michael Franzén, en person som vi senare ska upptäcka blev en betydelsefull aktör vid utgivandet av *Ulrika C. Widströms Samlade Witterhetsförsök*.⁷⁰

Widström tycks utöver författandet av ’originaldikter’ fortfarande ha skrivit tillfällesdikter. Exempelvis står det att läsa i ett brev från Gjørwell till Patrick Alströmer daterat den 30 oktober 1797 att hon skrivit ett ”sorge-qvæde” över Christina Hedvig [Hedda] Nordfors.⁷¹ Det är troligt att Widström kände Christina Hedvig Nordfors, eftersom hon enligt flera av de biografiska verk som behandlar henne var vän med den dödas make, teatermannen Carl Gustaf Nordfors.⁷² Således skulle det gå att se dikten som ett uttryck för social obligation, sprungen ur moralisk förpliktelse. Carl Gustaf Nordfors, som också var nära vän med Thorild, började arbeta vid Dramatiska teatern 1790 och fortsatte att verka inom teaterväsendet resten av sitt liv. I likhet med Widström och Thorild var han förtjust i den nya tyska sentimentala diktingen och dramatiken, och han översatte också ett stort antal sentimentala pjäser för Dramatens räkning – intressant nog i sällskap av många av sina vänner och släktingar.⁷³

Widström fortsatte att umgås med Gjørwell under det sena 1790-talet. I ett brev daterat den 31 oktober 1797 minns Gjørwell alla lyckliga stunder han genom åren tillbringat med sin vän Widström ute vid sitt hem lilla Bellevue på Kaptensudden, och han uppmuntrar henne också att fortsätta att besöka honom.⁷⁴ Vidare fortfor Gjørwell att sprida ut Widströms dikter till sina övriga nätverkskontakter under 1790-talet. Den 14 september 1797 skickade han till exempel en avskrift av Widströms dikt ”Gumman” till vännen C.J.A. Mandorff.⁷⁵

Den 9 januari 1798 skriver Widström till Gjørwell och ber om ursäkt för att hon inte hört av sig på länge, trots att hon fått flera brev av Gjørwell samt en julklapp.⁷⁶ Brevet bär tydliga drag av social obligation, då Widström skriver att hon vill gottgöra Gjørwell för sin långa tystnad genom en dikt: ”Jag skulle dö af sorg om Assessor Gjørwell hyste et enda tvifvelsmål at jag ej känner hela värdet af Des godhet och emotag denna lilla medföljande Idylle som et försonings Offer.” Vidare visar Widström att hon vill fortsätta att upprätthålla den sociala relationen med Gjørwell: hon påminner honom om att han ska komma och hälsa på i hennes ”tarfliga Menage”,

och skriver att hans sekreterare Herman Anders Kullberg säkert kan hjälpa till att påminna honom om detta.

Följande år, 1799, ges Widströms första diktsamling *Erotiska sånger* ut i tryck. Redan i maj 1799 berättar Gjørwell i ett brev till sin dotter Gustafva Lindahl att ”Fru Widström [...] ämnar utgifva sina Arbeten”.⁷⁷ Gjørwell skriver också att han nyligen fått höra en av hennes nya dikter, ”Kärleken och Anacreon”, som han blivit mycket tagen av, och att han tänker skicka den till Gustafva så snart han får tag på en avskrift av Widström. Vad Gjørwell dock inte tycks känna till är att ”Kärleken och Anacreon” i själva verket är en översättning ur den engelske författaren Matthew Gregory Lewis’ gotiska skräckroman *The Monk*, som ett år senare skulle komma ut i svensk språkdräkt, fritt översatt av Widström och Kullberg. Översättningsarbetet måste alltså redan ha satt igång år 1799. Inte heller framgår det i *Erotiska sånger*, i vilken ”Kärleken och Anacreon” ingår i sällskap av bland andra dikten ”Spåqvinnan”, som också är hämtad från *The Monk*, att den är en översättning.

Gjørwell underlät inte heller att låta Widström få veta hur mycket han uppskattade hennes nya dikt(översättning). Den 25 juni 1799 skriver han till henne för att visa sin beundran: ”Jag ville gerna veta, om vi äge något skaldeqvåde, som uti denna genre kunde jämföras med detta af Min Frus så lyckliga Hand? Hvilken Känsla, hvilka Behag, hvilket skämt och hvilket Språk råda icke samfaldt uti det-samma! Det är en Tafla, teknad af en Grace.”⁷⁸ Gjørwell berättar också att han låtit en litterärt begåvad ”yngling ifrån Dahlins Födelse-bygd” ta del av dikten, och att denne yngling blivit mycket imponerad – återigen ser vi alltså hur Widströms alster kunde spridas genom Gjørwells sociala kontakter. Men brevet visar att Gjørwell är mån om att understryka för Widström att hennes dikter inte bör spridas i för stor utsträckning. Han förtäljer visserligen att han skänkt en avskrift av ”Kärleken och Anacreon” till sin dotter Gustafva, men detta har skett ”med uttryckligt förbehåll, at ej låta det cirkulera genom ny Afskrift: ty i fall Min Fru lycksaligar vårt publicum med sina Arbetens utgifvande, så bör detta ej förr synas, än på sitt rätta ställe”. Kanske ville han genom denna uppmaning påminna Widström om att hon kunde tjäna pengar på att ge ut en diktsamling som säljs till en betalande publik, till skillnad från att låta människor läsa hennes dikter gratis i ’cirkulerande’ avskrifter. Det är förstås också möjligt att Gjørwell genom uppmaningen ville betona vikten av att den blivande diktsamlingen hade ett stort nyhetsvärde när den kom ut. Dessutom innehåller brevet ett nytt uppdrag åt Widström: Gjørwell vill ha den franska romanen *Marie de Sinclair* översatt till svenska. Han skriver att han egentligen redan givit denna uppgift åt en ”Eleve här i staden, qvick och behaglig”, men att han insett att denne troligtvis inte är kapabel att utföra den, och att han istället tycker att Widström är den rätta kvinnan för arbetet. Gjørwells respekt för Widströms litterära för-

måga tycks alltså nu ha varit stor. Emellertid finns det inga belägg för att Widström verkligen översatte romanen.

Exakt när under 1799 *Erotiska sånger* utkom är oklart, och detsamma gäller för hur de exakta omständigheterna kring dess utgivande såg ut och hur stor upplagan var. Av titelsidan framgår det att den trycktes hos Johan Pehr (Petter) Lindh, en välkänd boktryckare, förläggare och bokhandlare verksam i Stockholm.⁷⁹ Det verkar dock inte som om diktsamlingen gavs ut på Lindhs förlag, utan mer sannolikt är att Widström själv var förläggare och bekostade utgivningen. Tyvärr finns det ingen regelrätt förlagskatalog från J.P. Lindhs förlag bevarad, endast förteckningar på böcker som såldes på Lindhs ”Contoir”, och det går därför inte att slå fast huruvida Lindh förlade boken eller ej, även om det verkar mest troligt att det *inte* var han, utan Widström själv, som var förläggare.⁸⁰

Att författare fungerade som sina egna förläggare var inte en ovanlig företeelse under det sena 1700-talet.⁸¹ Orsaken till detta kunde dels vara att de hade svårt att finna etablerade förläggare som var beredda på att ta risken att investera i dem, dels att egen förläggning kunde innebära stora ekonomiska fördelar för dem om boken sålde bra – under det sena 1700-talet tjänade förläggarna i regel mer pengar än författarna själva.⁸² Att som författare ge ut böcker på eget förlag innebar emellertid också en stor risk: likväl som det kunde medföra stor ekonomisk vinning, så kunde det vid dålig försäljning ruinera författaren. Papperspriserna och kostnaden för tryckning var ofta höga.⁸³ Ett sätt att finansiera bokutgivning var att på förhand låta de presumtiva bokköparna teckna sitt intresse för boken på prenumerations- och subskriptionslistor, vilket också oftast innebar att de betalade för boken i förväg.⁸⁴ Om Widström använde denna metod för att i förväg försäkra sig om bokköparnas intresse för hennes diktsamling är oklart. Jag har inför denna uppsats gått igenom 1799 års årgångar av två stora Stockholms-tidningar, *Inrikes Tidningar* och *Stockholms Posten*, för att kontrollera om Widström annonserade *Erotiska sångers* utgivande i något av dessa organ. Emellertid fann jag inga annonser i dessa tidningar, men det är förstås möjligt att hon kan ha annonserat annorstädes.

Att vara kvinna och verka som författare år 1799 var inte problemfritt. En anledning till detta var att det var svårt för skrivande kvinnor under den här tidsperioden att klara ekonomin. Som Johan Svedjedal framhåller innebar författarnas försörjningssätt i äldre tider ett stort hinder för kvinnliga författare; Bo Bennich-Björkman har ju visat att majoriteten av (manliga) författare under 1700-talet skrev för att meritera sig för ett ämbete, inom vilket de sedan kunde fortsätta att verka som försörjda författare. Eftersom kvinnor inte tilläts inneha ämbeten var denna väg till ekonomisk trygghet stängd för författande kvinnor, påpekar Svedjedal.⁸⁵ Men Widström lyckades faktiskt författa ’utanför’ ämbetsvärlden, och eventuellt kunde hon

ju till och med bekosta utgivningen av debutverket *Erotiska sånger*. Man kan således fråga sig hur detta var möjligt.

Makarna Widströms ekonomiska situation under 1790-talet verkar ha varit relativt god, även om de på intet sätt var överdrivet välbärgade. Sven Widström tjänade 100 rdr om året som violinist i hovkapellet,⁸⁶ och 266 rdr för arbetet som repetitör vid Operan,⁸⁷ det vill säga en total årslön på 366 rdr.⁸⁸ Detta gjorde det möjligt för familjen att ha eget tjänstefolk, vilket förklarar hur Ulrica Carolina Widström, fy-rabarnsmor, överhuvudtaget fann tid att skriva.⁸⁹ Kanske möjliggjorde också den fasta årsinkomsten av 366 rdr ett eget utgivande av *Erotiska sånger*, även om detta som sagt inte kan fastslås definitivt på grund av bristande källmaterial. Det är förstås även möjligt att Widström i och med ett (eventuellt) eget utgivandet av *Erotiska sånger* såg en chans att tjäna pengar och bidra till hushållskassan. Man kan vidare ställa frågan varför hennes dikter publicerades i bokform just 1799, och inte tidigare – hon hade ju trots allt skrivit positivt uppmärksammade dikter sedan 1780-talet. En anledning kan vara att hon tidigare saknat fast inkomst, men att hon nu via äktenskapet med Sven Widström hade en tryggad försörjning, vilket eventuellt kunde möjliggöra en egen utgivning. En annan kan vara att det överhuvudtaget var ovanligt att ge ut diktsamlingar under 1700-talet, något som började förändras först mot slutet av seklet.

Det verkar som om Widström inför utgivandet av diktsamlingen kunde dra nytta av sina sociala förbindelser, bland annat med Gjörwell. I ett brev från Gjörwell till Widström den 2 november 1799 framkommer det att Widström vänt sig till honom med en förfrågan om priset hon betalat för den frontespis som pryder första sidan av *Erotiska sånger*.⁹⁰ Gjörwell skriver att han å Widströms vägnar frågat en kunnig bekant, ”Hof-Graveuren Martin” (troligtvis är det hovgravören Johan Fredric Martin som avses), som försäkrat honom om att det begärda priset för frontespisen, ”18 Rdlr”, är helt skäligen för ett så vackert arbete, och att ”[s]åledes får man aldeles vara nöjd med Priset”. Det faktum att Widström själv betalat för frontespisen stärker tesen att det var hon själv som förlade diktsamlingen. I samma brev betonar Gjörwell den eventuella ekonomiska vinning som utgivandet av diktsamlingen kan innebära för Widström, genom att skriva att han hoppas att *Erotiska sånger* ska sälja bra: ”Mätte dessa Blandade Skalde-qväden vinna den afsättning, som de förtjena [...]”. Exakt hur mycket pengar Widström verkligen tjänade på *Erotiska sånger* är dock svårt att utröna. Enligt en bokannons införd i *Dagligt Allehanda* kunde man köpa diktsamlingen för 16 skilling i Uppers och Silverstolpes boklädor.⁹¹

Ytterligare en av Widströms sociala kontakter, Gjörwells sekreterare H.A. Kullberg, tycks ha varit inblandad i *Erotiska sångers* utgivande, men enligt Gjörwell skedde detta på ett inte helt lyckat sätt. Gjörwell skriver i ovan nämnda brev att

”Hr Secreter. Herman Kullberg [...] skulle visa Fru Widström den vänskapen och besörja Tryckningen af hennes Erotiska Sånger hos Hr Lindh; men hvilken lämnat Allmänheten merändels mycket illa trykta exemplar”. Att Kullberg ”besörjt” tryckningen skulle antingen kunna tolkas som om han på något sätt gått i borgen ekonomiskt för Widström, eller också att han endast skött administrationen kring tryckningen. Som vi senare ska se kom Kullberg i början av 1800-talet att stå i tät förbindelse med både J.P. Lindh och dennes bror, förläggaren N.M. Lindh i Örebro, då han verkade som en av dennes mest anlitade översättare. Måhända hade Kullbergs affärskontakter med bröderna Lindh redan påbörjats 1799, och kanske var det helt och hållet via dessa kontakter som *Erotiska sånger* kom att tryckas hos just J.P. Lindh.

Erotiska sånger innehåller 18 dikter, varav fem är översättningar och imitationer. Diktsamlingen recenserades av såväl Gustaf Abraham Silverstolpes organ *Journal för svensk litteratur* som *Dagligt Allehanda* – den sistnämndas recension skrevs av Gjörwell och Johan Pfeiffer.⁹² Mottagandet var överväldigande positivt. I *Journal för svensk litteratur* lyfts framför allt ”känslan” och ”inbildningen” hos författarinnan fram, samt det faktum att diktsamlingen är ovanlig och nydanande.⁹³ Det är som sagt oklart i vilken upplaga *Erotiska sånger* gavs ut, men boken verkar ha spridits även utanför Stockholms vittra kretsar; exempelvis finns det belegg för att den kan ha ingått i litteraturbeståndet i Åbo läsesällskap.⁹⁴ Antagligen blev nu Widström känd för en större publik än tidigare. Lorenzo Hammarsköld skriver i *Svenska Vitterheten* att hon visserligen var ”känd af allmänheten” redan på 1780-talet, men att ”sitt skaldenamn förvärfvade hon egentligen genom sina *Erotiska Sånger*.”⁹⁵ I recensionen i *Journal för svensk litteratur* karaktäriseras dock Widström redan som ”en af våra mest kända Skalder”.⁹⁶

Den positiva uppmärksamhet *Erotiska sånger* rönste visar sig genom att Widström år 1800 föreslogs som mottagare av Svenska Akademiens Lundbladiska pris av akademiledamöterna Axel Gabriel Silverstolpe (bror till Gustaf Abraham Silverstolpe) och Nils Lorens Sjöberg, ett pris som hon dock ej fick. Förslaget antyder att Widströms ekonomiska situation nu kan ha varit ansträngd: enligt Gustaf Ljunggren delades det Lundbladiska priset ut till författare ”hvilka stridde med brist och behof”.⁹⁷ Att Widström nu var i behov av pengar vittnar också ett brev från Gjörwell till Gustafva Lindahl från den 12 november 1799 om.⁹⁸ Gjörwell skriver: ”Hvad tycker du om Fru Widströms Sånger? Äro de icke vackra? Skaffa henne afnämare: hon behöver det [...]”. Brevet illustrerar hur nätverkskontakten Gjörwell – sin vana trogen – kunde hjälpa till att marknadsföra Widström genom sina sociala kontakter, och uppmana sin dotter att via sina egna förbindelser, i sin tur försöka få vänner och bekanta att köpa Widströms diktsamling. Det senare verkar Gustafva Lindahl också ha

gjort: den 16 juli 1800 skriver hennes väninna Christine Adlerberg ett brev till Gjörowell i vilket hon berättar att hon fått ett exemplar av *Erotiska sånger* av Lindahl, och att hon tycker att diktsamlingen är mycket bra.⁹⁹

Kring sekelskiftet 1800: hektisk litterär verksamhet på en begynnande bokmarknad

Som ovan nämnt hade Widström 1799 påbörjat arbetet med översättningen av Matthew Gregory Lewis' gotiska skräckroman *The Monk* (1796) i samarbete med Herman Anders Kullberg. Med största sannolikhet var det Kullberg, en man med många kontakter i översättningsbranschen, som förmedlade detta arbete till Widström. Återigen är det alltså märkbart att Widströms förbindelser med litterärt verkamma personer, och det sociala kapital som därmed uppstod, handfast gynnade hennes egen litterära verksamhet. Kullberg var inte den enda översättare som Widström kände. Hennes systerson, Sven Niclas Wahrman, var under 1800-talets första hälft en flitig översättare av populära författare som Walter Scott och Lafontaine, och anlidades ofta av Örebroförläggaren N.M. Lindh. Intressant nog invigdes Wahrman i översättningsbranschen av just Herman Anders Kullberg, som i början av 1800-talet anställde honom som översättarbiträde.¹⁰⁰

Första och andra delen av *Munken* (som är översatta av Widström, medan de två sista delarna är översatta av Kullberg) utkom 1800–01 på Carl Deleens och Johan Gustaf Forsgrens förlag.¹⁰¹ Förlagan *The Monk* var en del av den nya snabbt växande och kommersiellt framgångsrika underhållningslitteraturen, och den hade på kort tid blivit en bästsäljare i hela Europa.¹⁰² En jämförelse mellan originalet *The Monk*, Widströms svenska översättning *Munken* och den franska översättningen *Le moine* avslöjar att Widström måste ha arbetat med den franska översättningen som förlaga.¹⁰³ Det finns heller inga uppgifter om att hon behärskade det engelska språket – hon blev ju endast undervisad i franska och tyska av Charlotta Fredrika Sparre.

En trolig anledning till arbetet med att översätta *The Monk* var att Widström, i likhet med många andra skrivande personer, såg en chans att tjäna pengar på den begynnande svenska bokmarknaden. Mot slutet av 1790-talet började stora mängder utländsk förströrelselitteratur nå Sverige, litteratur som snabbt behövde översättas till svenska i syfte att uppnå maximal försäljning. Behovet av språkkunniga översättare växte, och några av de mest eftertraktade kunde faktiskt försörja sig helt och hållet på sitt arbete – de blev ett slags ”marknadsöversättare”.¹⁰⁴ En av dessa var Widströms kontakt Kullberg, som trots att han var en av de mest anlidade översättarna fann det svårt att leva på sitt arbete – det fanns många översättare som konkurrerade om uppdragen, och inte ens översättandet av mycket populära romaner gav särskilt

mycket pengar.¹⁰⁵ Dessutom tycks det ha krävts ett visst grundmått av pengar för att överhuvudtaget kunna påbörja en översättning: översättarna förväntades själva inhandla de originalromaner de skulle översätta, och böcker var under den här tidsperioden mycket dyra. En ekonomiskt sett något mer fördelaktig metod för fattiga översättare att få tag på originalromaner var att låna dem på något av de kommersiella lånebibliotek som nu etablerats i Stockholm. Dock kostade även detta pengar – biblioteken var som sagt kommersiella och man var tvungen att betala en abonnemangsavgift. Ett annat problem med att låna originalromaner på bibliotek var att låntagaren inte kunde behålla böckerna på obegränsad tid, vilket fick till följd att de översättare som valde att låna tvingades arbeta under stor tidspress.¹⁰⁶

Det tidiga 1800-talets översättningar bör egentligen inte förstås som översättningar i dagens mening, utan de är snarare bearbetningar av originaltexten. För det första översatte man ofta via andra översättningar, det vill säga från andra språk än originalverkets. Vanligt var också att översättarna förlängde originaltexten med egen text, eller att de helt enkelt kortade ner originalet. Det sistnämnda lär Kullberg ofta ha gjort för att bespara sig arbete utan minskat arvode: översättarna fick nämligen oftast betalt per ark i *originalaet*.¹⁰⁷ Att översättningar snarast fungerade som fristående versioner av originalen visar sig i fallet Widström genom att hon, som vi har sett, verkar ha fått ta åt sig hela äran för dikten ”Kärleken och Anacreon” som ju egentligen var en översättning från *The Monk*.¹⁰⁸

Det finns inga uppgifter om hur mycket Kullberg och Widström tjänade på att översätta *The Monk*, men Elisabeth Tykesson skriver att Kullbergs vanliga arvode för översättningar var ”2 Rd 12 sk Bco per ark i originalet”.¹⁰⁹ Det kan väl antas att Widström erhöll en liknande summa för sitt arbete. Som vi senare ska se kom Widström att fortsätta med översättningsarbete, och enligt Tykesson kan man betrakta henne som stående ”på gränsen mellan yrkes- och tillfällighetsöversättarna”.¹¹⁰

På vårkanten samma år som första delen av *Munken* utkom, 1800, hann Widström med att ge ut ännu en bok, den egenhändigt författade men anonymt utgivna sagan *Dalkarlarne*, vilken hon tycks ha givit ut på eget förlag.¹¹¹ Förutsatt att hon även gav ut *Erotiska sånger* själv hade det projektet inte lämnat henne helt barskrapad – hon hade i alla fall till synes så pass mycket pengar över att det räckte till att ge ut ännu en bok. *Dalkarlarne* trycktes på Kumblińska tryckeriet, som mellan 1799 och november 1800 arrenderades av mannen bakom *Journal för svensk litteratur*, Gustaf Abraham Silverstolpe.¹¹² Upplagan tycks inte ha varit särskilt stor, och Widström distribuerade den på egen hand till bokhandeln. Detta framgår exempelvis av ett brev från Gjørwell (som ju också var bokhandlare) till Widström den 4 april 1800. Gjørwell skriver: ”Jag skal be få med Budet 10 Exemplar af Dalkarlarne: de skola alla taksamligen betalas. Hvad är priset?”¹¹³ Av Widströms svarsbrev, da-

terat samma dag, kan man läsa att hon tänker skicka de exemplar hon har hemma till honom, ”af dalkarlarne til antalet 6.”¹¹⁴ I samma brev beklagar hon sig också över att tryckeriet misslyckats med sitt arbete, och att böckerna ”äro värligen rätt illa tryckta så jag måste fylla de rum som sättarn glömt.” I Widströms nästa brev till Gjörwell, daterat den 11 april, meddelar hon att ytterligare fyra exemplar av boken ska sändas till honom.¹¹⁵ Boken såldes även av andra bokhandlare: i en bokannons i *Dagligt Allehanda* utbjuds *Dalkarlarne* till försäljning i både Uppers och Silverstolpes boklädor till ett pris av 8 skilling.¹¹⁶ Att Silverstolpe sålde boken är föga förvånande, eftersom den ju hade tryckts på det av honom arrenderade Kumblinska boktryckeriet. Dessutom recenserades boken i hans litterära organ *Journal för svensk litteratur*. Recensionen är emellertid ganska negativ; bland annat kritiseras Widström för att hennes stil och ”versification” är ”vårdslös och oregelbunden”.¹¹⁷

Året 1800 verkar minst sagt ha varit ett produktivt år för Widström. Ekonomin tycks ha gått runt, och det verkar som om hon helhjärtat kunde koncentrera sig på författandet. Utöver översättningen av *The Monk* och författandet och utgivandet av *Dalkarlarne* framgår det av ett brev från Gjörwell till författaren Arvid David Hummel att Widström nu påbörjat en översättning av ännu en gotisk skräckroman, Regina Maria Roches *The Children of the Abbey*, via den franska översättningen *Les Enfants de l'Abbaye*.¹¹⁸ Gjörwell förtäljer att Widström ämnar blanda originalets prosa med egenhändigt komponerad vers, och att hon kommer att kalla sin översättning ”Amanda” efter en av huvudpersonerna i romanen. Widströms översättning fullföljdes dock inte, och romanen kom istället att ges ut i Sverige först 1802 under titeln *Kloster-barnen*, översatt av en G.L. Oxenstjerna.¹¹⁹

Widströms deltagande i ett nätverk med Gjörwell innebar som tidigare nämnts *utbyte*, i många fall härstammande ur en känsla av moralisk förpliktelse. I ett brev från Gjörwell till dottern Gustafva Lindahl daterat den 15 augusti 1800, yttrar sig det senare på ett tydligt sätt.¹²⁰ Det visar sig att Lindahl ska besöka Christine Adlerbergs bröllop, en tillställning till vilken hon som väninna förväntas författa och framföra en bröllopsdikt. Emellertid tycks inte Lindahl anse sig vara tillräckligt litterärt begåvad för en dylik uppgift, varför hon vänt sig till sin far med frågan om han kan be sin vän Leopold författa dikten åt henne. Gjörwell svarar dock att Leopold har ”andra Gjöromål” och därför inte hinner skriva bröllopsdikten åt Lindahl, men att han bett en annan vän att göra det istället:

Såsom jag såg detta i Andanom förut, så vände jag mig uti denna Hjertats, Vänskapens och Tacksamhetens angelägenhet til Stormästarens Eleve, Fru Widström, som genast både lofvade och sände mig i går de rätt vackra Lyckönskings verser, som Du nu kan låta uti dit Namn lämnas, jämte Myrten-qvisten til den sköna Fröken Adlerberg och lyckliga Fru Fleetwood.

Följaktligen är den bifogade dikten, ”Til Fröken CHRISTINA ADLERBERG vid öfverlämnandet af en Myrten qvist, på Des Bröllopsdag, den 22 Aug. 1800”, signerad ”G.E.L.” (det vill säga Gustafva Eleonora Lindahl), trots att den faktiskt skrevs av Ulrica Carolina Widström. Här går det alltså tydligt att se hur Widströms dikt är direkt sprungen ur social obligation, skriven helt och hållet av sociala skäl – hon har ju inte ens undertecknat dikten med sitt eget namn, utan med namnet på dottern till hennes vän Gjörwell. Märkligt nog verkar det som om Widströms förbindelse med den nu åldrande vännen och litterära kontakten Gjörwell faktiskt kan ha avbrutits någon gång efter denna händelse – det finns i alla fall inga brev bevarade mellan honom och Widström efter år 1800.

En ballad författad av Widström gavs ut i tryck detta år, kallad *En ny och vacker kärleksvisa, Fiskaren; en hertig af Sachsen så rik och så båd. Sjunges under egen bekant melodie*. Balladen var uppenbarligen så pass populär att en ny upplaga gavs ut 1844.¹²¹ Mångsidigheten i Widströms litterära verksamhet under det tidiga 1800-talet är slående: någon gång kring 1800 och 1801 ansökte Widström om privilegium för att ge ut en teatertidning. Ansökan beviljades – måhända efter positiv påverkan från hovkanslern Zibet, som var bekant med familjen Widström sedan 1780-talet, då han anställde Sven Widström vid hovkapellet – men någon teatertidning kom aldrig ut.¹²² 1803 sökte Widström återigen tidningsprivilegium, och nu var planen att starta ett slags damtidning tänkt att kallas ”Mode-Journalen”. Den här gången avslogs dock hennes ansökan.¹²³

1803 var också det år då Widström översatte ännu en underhållningsroman; den här gången gällde det François Guillaume Ducray-Duminils roman *Victor, ou L'enfant de la forêt* (1796), som snabbt hade blivit en framgångssaga i Europa. Ducray-Duminils romaner lär på sin tid till och med ha varit mer lästa än Walter Scotts.¹²⁴ Värt att nämna är att *Victor* tillhör det tidiga 1800-talets succégenre *rövarromanen*, en genre som (generellt sett) med ett moraliskt och dygdelärande anslag skildrade ”ädla rövares” och banditers liv och leverne.¹²⁵ Enligt Elisabeth Tykesson kan man karaktärisera det tidiga 1800-talets rövarromaner som ”svensk folkläsnig i detta ords allra vidaste bemärkelse” – de lästes och köptes av såväl kungligheter som studenter och ”eleganta dame[r]”; mot slutet av 1800-talet hade dock rövarromanens litterära anseende sjunkit markant.¹²⁶

Victor intar en särställning bland rövarromanerna, eftersom den av samtiden ansågs vara ovanligt moralisk och sedelärande. Widströms svenska, ”fria”, översättning utkom på bokhandlaren och förläggaren Isaac Uppers förlag.¹²⁷ Att översättningen verkligen är ’fri’ märks inte minst genom att Widström sprängt in helt *egna* dikter i romanen, utan någon som helst motsvarighet i originalet, ”Natten”, ”Fiskaren” och ”Afskedet”. Att dikterna är författade av Widström står klart, och som ovan nämnt

hade "Fiskaren" mött en läsande/sjungande publik redan tre år tidigare. Det faktum att Widström placerat in helt egna dikter i översättningen av *Victor* uppmärksammades även då den gavs ut: Elisabeth Tykesson påpekar att det av samtiden ansågs att Widströms dikter *ökade* översättningens ekonomiska värde – det är alltså fullt möjligt att Widström satte in de egna dikterna i romanen med ett högst medvetet syfte att öka sitt ekonomiska kapital. Tykesson beskriver detta förfarande som en "översättarnas taktik".¹²⁸ Kanske var det delvis på grund av Widströms egna dikter att *Victor* var den enda rövarroman som kom att bemötas seriöst inte bara från publikens håll, utan även från kritikens – den recenserades till och med av *Stockholms Posten*. Enligt Elisabeth Tykesson var det mycket ovanligt att rövarromaner överhuvudtaget recenserades.¹²⁹

Exakt hur mycket förläggaren Isaac Utter betalade Widström för översättningen är oklart. Det framgår i slutet av varje volym att den kostade 20 skilling per volym, det vill säga 1 rdr 32 sk för hela boken inbunden, då den bestod av fyra volymer. Enligt Margareta Björkman såldes boken för det lite billigare priset 1 rdr 24 sk i Wiborgs boklåda både år 1803 och 1807.¹³⁰ *Victor eller Skogs-Barnet* spreds i hela landet, och Tykesson skriver att den lästes ända in på 1850-talet. Exempelvis ingick boken i det Behnska länebibliotekets bestånd, likväl som i Grönbergers länbibliotek och Lunds universitetsbibliotek.¹³¹

Det faktum att Widströms romanöversättning blivit så positivt mottagen kan vara en av de anledningar som fick henne att samma år som romanen utkommit besluta sig för att bearbeta *Victor* för teatern.¹³² En annan tänkbar orsak kan vara att terrängen redan var sonderad för en dylik pjäs. Året innan, 1802, hade en annan av Ducray-Duminils romaner, *Celina eller det hemlighetsfulla barnet*, översatts till svenska av Widströms nätverkskontakt Herman Anders Kullberg. *Celina* hade dessutom dramatiserats av den franske dramatikern och iscensättaren Pixérécourt, och framgångsrikt uppförts på den svenska scenen under titeln *Coelina*.¹³³ Melodramer, rövarhistorier och gotiska skräckberättelser var uppenbarligen på modet. Enligt ett av de tre handskrivna pjäsexemplar som finns bevarade på Sveriges teatermuseum lästes *Victor*, en treaktspjäs "med musik och stort Spektakel", upp den 20 september 1803.¹³⁴ Förmodligen blev pjäsen antagen någon månad senare och premiären gick av stapeln den 21 december 1803, vilket enligt Kerstin Derkert tyder på att pjäsen ansågs betydande, då Dramaten hade för vana att förlägga "spektakulär[a]" premiärer till detta datum, strax före jul.¹³⁵ För koreografin, "dansdivertissemanget", stod Louis Deland, andre balettmästare vid Dramaten. *Victor* spelades nio gånger mellan den 21 december 1803 och den 27 april 1804 på Arsenalsteatern, och 38 gånger mellan den 11 januari 1812 och den 3 december 1832 på Operan.¹³⁶

Att Widström nu sökte sig till teatern är kanske inte särskilt förvånande. Som

vi minns skrev hon redan under 1790-talet små teaterpjäser som hon skickade till mentorn Leopold för granskning. Dessutom var hon i kontakt med teatern via sitt umgänge med dess personal – hon var ju faktiskt gift med en man verksam vid teatern: förste repetitören vid Operan, Sven Widström. En annan av Widströms vänner som var anställd vid teatern var Carl Nordforss, med vilken hon hade umgåtts sedan 1780-talet. Möjligtvis var också denna förbindelse till hjälp inför bearbetningen av *Victor*. Som Marie-Christine Skuncke har påpekat kan det knappast ha varit en slump att ett stort antal av Carl Nordforss' släktingar och vänner engagerades som teaterpjäsöversättare under hans tid som anställd vid Dramatiska teatern.¹³⁷ Det finns inga direkta belägg för ett samröre mellan Widströms bearbetning av *Victor* och förbindelsen med Nordforss, men möjligheten finns definitivt där. Enligt Ingeborg Nordin Hennel var sociala kontakter av avgörande vikt för kvinnor som översatte för Konglig Theatern – i princip alla kvinnliga översättare som inte var etablerade författarinnor hade ”en eller annan anknytning till scenen” – de var antingen släktingar med eller gifta med personer som på något sätt var verksamma vid teatern.¹³⁸ Med andra ord: innehav av socialt kapital tycks ha varit av avgörande vikt för dåtidens kvinnliga översättare.

Ännu en orsak till teaterbearbetningen av *Victor* kan vara att Widström ville försöka tjäna ytterligare pengar på sin redan framgångsrika romanöversättning. Det kan dock klart konstateras att pjäsöversättningar under den här tidsperioden inte var något man blev rik på. Det faktum att *Victor* från början var en roman, som Widström sedan bearbetade för teatern, och att den betecknas som en ”imitation” istället för en översättning, tyder visserligen på att Widström måste ha fått mer betalt än vad hon fått om hon endast översatt en färdig pjäs. Enligt 1799 års reviderade reglemente för Kungliga Dramatiska teatern skulle författare av en pjäs som *Victor*, det vill säga en imitation på tre akter skriven på prosa, erhålla en åttondel av inkomsterna för de nio första föreställningarna, medan författare som översatt en treaktspjäs på prosa endast tjänade en åttondel av inkomsterna från de sex första föreställningarna.¹³⁹ Kerstin Derkert framhåller att det var en vanlig taktik av översättare att ”göra tillägg och bearbetningar, så att pjäserna kunde bli antagna som imitationer”, i syfte att tjäna så mycket pengar som möjligt på sitt arbete.¹⁴⁰

Perioden 1804–1810: stor brist på ekonomiskt kapital

Efter en period av ytterst aktivt skrivande i början av 1800-talet tycks Widström tvärt ha slutat att skriva år 1804, för att återkomma som författare först 1810. Enligt uppgift i Widströms nekrolog i *Mariestads Weckoblad* översatte hon visserligen 1804 den första delen av L.M.J.M. Brayer de Saint-Léons roman *Eugenio et Virginia*

(1799), men jag har inte funnit några belägg för att detta verkligen stämmer.¹⁴¹ Romanen kom nämligen inte ut på svenska förrän 1818 med titeln *Eugenio och Virginia* (tryckt i Mariefred), och vem som översatte den till svenska är okänt.

Det är inte lätt att utröna vad som orsakade detta plötsligt avstannade skrivande. En möjlig anledning kan vara att Widström återigen hade småbarn att ta hand om, då hon 1803 hade fött sitt femte barn. Som vi minns hade hennes litterära verksamhet också avstannat vid ett tidigare tillfälle, under 'småbarnsåren' på 1790-talet. Men barnafödseln är troligtvis inte den enda orsaken till denna abrupta tystnad, och förklarar knappast varför Widström inte verkar ha författat någonting alls under hela sju år. Kanske går förklaringen delvis att finna i familjen Widströms allt mer ansträngda ekonomiska situation. Fram till och med 1806 tycks visserligen familjens ekonomi ha varit stabil: Sven Widström tjänade 300 rdr om året för repetitörssysslan vid Operan¹⁴², och 100 rdr om året för tjänsten som violinist i hovkapellet¹⁴³, det vill säga, en sammanlagd årslön på 400 rdr. Ekonomin verkar dock ha försämrats kraftigt år 1807, då Sven Widström efter tjugofem års anställning vid Operan blev avskedad den 16 mars.¹⁴⁴ Efter avskedet skulle han enligt avtal endast få behålla 150 rdr om året i pension. Sven Widström tycks inte ha ansett att detta var tillräckligt för familjens försörjning, och genom ett brev adresserat till teaterdirektionen, författat av statssekreteraren Mattias Rosenblad och daterat den 21 december 1807, framgår det att Sven Widström ansökt om att få "åtnjuta hela sin innehafde Lön af 400 Rdr [...] antingen såsom Pension eller ock emot den skyldigheten att hos Deras Kongl. Högheter Kronprintsen och de Kongl. Prinsessorna, vid deras undervisning uti dans, göra tjenst såsom Repetitör."¹⁴⁵ Rosenblad meddelar att man beslutat sig för att låta Widström ta anställning som musiklärare hos kungabarnen med en årslön på 150 rdr, utbetalad från "Extra stat", vilket gör att Sven Widströms sammanlagda årsinkomst nu fördubblades, eftersom pensionen på 150 rdr också kvarstod.

Den ökade inkomsten verkar dock inte ha varit tillräcklig för familjen Widström – förmodligen hade de redan dragit på sig skulder – och följande år, 1808, blev Sven Widström tvungen att ta ett lån på 2000 rdr från Riksdiskontverket, med återbetalningsvillkoret att familjen helt avstod från hans pension.¹⁴⁶ Antagligen var det svårt för Ulrica Carolina Widström att författa under dessa kärva ekonomiska omständigheter. Med tanke på skuldbördan hade familjen antagligen inte längre råd att ha tjänstefolk, vilket innebär att en stor del av Ulrica Carolina Widströms tid torde ha gått åt till (obetalt) hushållsarbete – en uppgift som hon, i egenskap av att vara kvinna under denna tidsperiod, förväntades utföra. Visserligen kan man å andra sidan ställa frågan varför hon nu inte använde sitt skrivande som ett sätt att inbringa ekonomiskt kapital, hon var ju vid det här laget en van översättare och borde därför ha kunnat bidra till familjens försörjning genom att 'brödskriva' översättningar.

Men som vi tidigare har sett verkar det faktiskt ha krävts ett visst grundmått av ekonomiskt kapital för att överhuvudtaget kunna 'brödskriva' som romanöversättare.

Ulrica Carolina Widström verkar dock ha gjort ett försök att förbättra sin egen ekonomi genom att skilja den från makens: som Gustaf Ljunggren har visat utverkade hon "boskilnad" från Sven Widström 1810.¹⁴⁷ Enligt uppgift i *Biographiskt lexicon* var hon dessutom tvungen att under någon period runt denna tid försörja sig genom att ta anställning vid drottning Hedvig Elisabeth Charlottas hov – det är dock oklart vilken befattning hon hade.¹⁴⁸ 1811 började Sven Widström undervisa Jean Baptiste Bernadottes son Oscar i instrumentspel, med en årslön på endast 66 rdr 32 sk.¹⁴⁹ Kort sagt, familjen Widströms ekonomi var urusel och förutsättningarna för kreativt skapande måste ha varit ytterst ogynnsamma.

Erotiska sånger återupptäcks av fosforisterna

Just när familjen Widströms ekonomi verkar ha varit som sämst, och ingenting skrivet kommit från Ulrica Carolina Widströms håll på flera år, återupptäcktes hon 1810 av den blott tjugoföråriga P.D.A. Atterbom som i *Phosphoros*, det vill säga 'den nya skolans' främsta litterära tidskrift och språkrör, lyfte fram hennes debutverk *Erotiska sånger*.

I en recension av Friedrich Asts *Öfversigt af Poesiens historia* i *Phosphoros* 1810 slår Atterbom fast att Kellgren, Bellman, Franzén och Widström kan jämföras med framstående tyska diktare som Goethe och Schiller.¹⁵⁰ Dessutom innehåller recensionen en direkt uppmaning till Widström att fatta pennan igen: "Sångarinnan U.C.W. har en ljuf lyrisk syftning: hvarför återstämmer hon ej sin blomsterkrönta luta?"¹⁵¹ Atterboms förtjusning över Widström visade sig ännu tydligare året därpå, då han i *Phosphoros* ägnade sex sidor till att hylla henne i en recension av den nu tolv år gamla diktsamlingen *Erotiska sånger*.¹⁵² Atterbom använder här Widström som ett slags slagträ i sin polemik mot 'den gamla skolans' företrädare och litteraturideal, och jämför henne med två andra tidiga svenska kvinnliga författare, Sophia Elisabeth Brenner och Hedvig Charlotta Nordenflycht, varefter han slår fast att Widströms diktarförmåga är vida överlägsen dessa "matronors":

[Det] vore [...] obilligt begärdt af vissa ålderdoms-älskare, att vår högaktning för dessa begge vördnadsvärda matronor skulle sträcka sig längre, än till förtjenta fridsönskingar öfver deras stoft. Den som älskar det unga, det täcka, varma och lifliga, i poesien liksom i allmänna lefvernet, ville gerna för en liten ny Erotisk bok af Fru U.C.W. lemna de förras jättelika kvartoluntor med alla vidhäftade Testimonier åt den förste Omar, som finge det infallet att uppbränna dem.¹⁵³

Återigen uppmanas Widström att fatta pennan på nytt, och Atterbom försäkrar att dagens läsare kommer att skatta henne högre än vad hennes samtid gjorde:

Rec. önskar i Poesiens namn, att Fru U.C.W. snart måtte återstämma sin lyra. [...] Hon kan med tryggaste visshet räkna på ett oinskränkt bifall hos det bildade Publikum, som, om det dock ännu, enligt våra motståndare med synnerlig tonvigt upprepade försäkringar, är *mindre* än sin motsats, likväl en gång ska bli *större*, af det naturliga skäl, att kraften, kunskapen och ungdomen i all polemik segrat och skola segra.¹⁵⁴

Antagligen var det denna översvallande uppmuntran från fosforisten Atterbom som fick Widström (vilken ironiskt nog nu försörjde sig genom att undervisa döttrarna till en av 'den nya skolans' hårdast åtgångna hackkycklingar, P.A. Wallmark) att göra ett nytt försök att ge ut en diktsamling.¹⁵⁵ I september 1810 hade en begravningsdikt av Widström kommit ut i tryck¹⁵⁶, men hon hade inte givit ut några större verk på nästan sju år. Någon gång under 1811, förmodligen på hösten, utkom det lilla häftet *Höstaftnarne. Fruntimmerna tillegnade*, tryckt på Peter Sohms boktryckeri.¹⁵⁷ Trots kärva ekonomiska omständigheter stod alltså Widström själv för förläggningen, antagligen med förhoppningen om att Atterbom skulle ha rätt i sin övertygelse att hennes litterära återkomst skulle väcka "oinskränkt bifall" hos publiken. Tyvärr var nog inte *Höstaftnarne* det slags återkomst som Atterbom emotsett. Den tunna samlingen består blott av några små översättningar (en fabel och ett par stycken på prosa) och ett fåtal tillfällesdikter. Av förordet till diktsamlingen skriver Widström att hon, om *Höstaftnarne* säljer bra, ämnar ge ut en hel serie häften för varje årstid. Det verkar dock inte som om diktsamlingen var framgångsrik, och några andra 'aftnar' utkom följaktligen aldrig. Istället för ekonomisk och litterär framgång tycks *Höstaftnarne* endast bringat Widström ännu mer bekymmer, framför allt av ekonomisk art. I ett brev till P.A. Wallmark daterat den 31 mars 1812 framgår det att hennes ekonomiska situation blivit alltmer desperat:

Tag ej illa att jag vågar besvara och tro att det blott är Hr Directeurn Sohms förmodan som gifvit mig driftighet till detta steg. Som de olycklige Höst Aftnarne ådragit mig en skuld af 16 Rd 6 sk Bco, enligt närlagde Räkning, och Herr Direct: ej kan förmås vänta till dess pengar för de till Landsorterne afskickade Exemplaren influtit, [oläsligt] jag allra ödmjukast det Herr Kongl. Bibliothekarien täcktes bevilja mig den Grace, att med Hr Direct; rangera på det sätt att i fall Demoisellerne Wallmark, vid slutet af innevarande Qvartal, än ytterligare till min Vård anförtros, Pensions summan för nästkommande Qvartal till Hr Directeurn Sohm måtte öfverlämnas, då endast en difference af 4 Rd 6 sk Bco återstår.¹⁵⁸

Något förskott på lönen verkar hon dock inte ha fått: enligt det kvitto som finns bevarat i anslutning till ovan nämnda brev framgår det att Widström först den 24 augusti 1812 erhöll en lön av 25 rdr 16 sk för perioden ”den 14 Maj till November månads slut”. Ett par månader efter det att Ulrica Carolina Widström skrev ovan nämnda brev kontaktade även hennes man Sven Widström Wallmark, för att be honom å sina vägnar fråga ”Herr Regerings Rådet och Gouverneuren Lemoine” om löneförskott på 30 rdr för undervisningen i instrumentspel för prins Oscar.¹⁵⁹ Brevet ger en inblick i familjens bekymmer, som nu både tycks ha varit av ekonomisk och hälsomässig art. Sven Widström skriver att han är sjuk, ”i bröstet med en svår andtäppa, äfven är högra benet skadat”, och att hustrun Ulrica Carolina, som tidigare försökt bidra till ekonomin och ”bjudit til att förpassa mig det som wid sjukdommen fordrats” inte klarar av det längre, eftersom ”nu är hennes små tillgångar för närvarande förbi”. Om Wallmark hörsammade Sven Widströms bön om löneförskott eller ej vet vi inte, men bara tretton dagar senare, den 21 juni, avled Sven Widström.¹⁶⁰ Som Tilda Maria Forselius har visat var familjen Widströms skulder vid det här laget mycket stora – sammanlagt rörde det sig om hela 2237 rdr 24 sk. Av denna summa bestod 1200 rdr av skulden för det lån Sven Widström tagit hos Riks Discontverket i pant mot sin pension, men denna skuld slapp Ulrica Carolina Widström att betala efter ansökan hos kungen.¹⁶¹

Ulrica Carolina Widström var nu ensamstående trebarnsmor (två av hennes barn hade redan avlidit), med stora skulder och endast den skrala lönen för undervisningen av Wallmarks döttrar att leva på.¹⁶² Försörjningsproblemen löste sig dock delvis genom att hennes två äldsta döttrar nu flyttade hemifrån för att ta arbete som lärarinnor i ”aktningvärda hus”.¹⁶³ Widström verkar också ha fortsatt att arbeta med undervisning själv, i alla fall finns det belägg för att hon fortfarande undervisade Wallmarks döttrar på våren 1813.¹⁶⁴ Men livet i Stockholm tycks dock av en eller annan anledning (troligtvis ekonomisk) ha blivit för svårt för henne, och 1814 flyttade hon med sin yngsta dotter till Kyrkefalla i Västergötland, för att bo hos den före detta hovpredikanten Per Frimans familj och försörja sig genom undervisning.¹⁶⁵

Det ter sig ganska märkligt att Widström, som nu levde ett anonymt liv i fattigdom, kring denna tidpunkt höjdes till skyarna som en av Sveriges absolut bästa författare av de nya tongivande litteraturkritiker kretsen kring *Phosphoros* utgjorde. Som vi minns hyllades hon av Atterbom redan 1810–1811, och 1816 lyftes hon fram igen, i en artikel av Lorenzo Hammarsköld publicerad i den danska litteraturtidskriften *Athene*.¹⁶⁶ Återigen betonas det faktum att Widström med diktsamlingen *Erotiska sånger* var före sin tid, och Hammarsköld beklagar sig över att hon enligt honom inte fick tillräckligt med uppskattning av samtiden: ”Med al Agtelse for den

Trøst, som en Efterverldens Retfærdighed kan give, bliver det dog altid en tung Lod for et Genie, at fremstaa i en Tidsalder, der ikke forstaaer det – eller, med andre Ord, som ei det værdigt.”¹⁶⁷

Någon gång under 1800-talets första hälft sattes dessutom en av Widströms dikter från *Erotiska sånger* till musik av tonsättaren och musikläraren vid Karlberg, Eric Jacob Arrhén von Kapfelman (1790–1851), något som inte verkar ha uppmärksamats av tidigare Widströmforskare.¹⁶⁸ Det rör sig om dikten ”Vid min sons död den 30 April 1797”, som författats av Widström vid slutet av 1790-talet efter hennes femårige sons tragiska dödsfall. Tonsättningen är tyvärr odaterad, men tillkom med största sannolikhet flera år efter det att dikten skrevs, eftersom Arrhén von Kapfelman föddes först 1790. Denne kompositör tonsatte också andra dikter, bland annat av P.D.A. Atterbom, *Blommorna* (1819), efter inspiration av scenmusiken. Han komponerade dessutom vad som kallats den ”första klassikern bland vårsångerna”, *Våren är kommen*, år 1823.¹⁶⁹ Arrhén von Kapfelman torde alltså ha varit en relativt välkänd kompositör under 1800-talets första hälft. Hans tonsättning av Widströms dikt är skriven ”för röst och piano”, och den är ett recitativ. Anledningen till att Arrhén von Kapfelman valde att tonsätta dikten var sannolikt avhängig fosforisternas uppvärdering av Widströms författarskap. Just dikten ”Vid min sons död den 30 April 1797” hade nämligen lyfts fram som en av Widströms absoluta bästa dikter av Atterbom i *Phosphoros* 1811.¹⁷⁰

Trots stora ekonomiska hinder fortsatte Widström att skriva under 1810-talet, och som tidigare verkar en stor del av hennes författande ha riktats mot den icke-offentliga sociala sfären. Widström tycks ha varit en person med en välutvecklad social förmåga, och hon verkar snabbt ha funnit sig hemmastadd i det sociala umgänget i Västergötland. Ett exempel på hur Widströms ’socialt inriktade’ skrivande såg ut vid mitten av 1810-talet går att finna i ett brev från henne till en okänd ”fröken” daterat den 26 november 1816, i vilket en egenhändigt författad pjäs är bifogad.¹⁷¹ Enligt brevet är den lilla pjäsen (blott nio sidor lång) kallad *Esculapi tempel*, tänkt att framföras vid en ”högtid” den 9 december samma år. Förmodligen rör det sig om ett slags litterär salongssammankomst. Brevet innehåller också instruktioner från Widström till mottagaren angående vilka personer som ska spela vilka roller, något som antyder att skådespelarna är bekanta till henne. Widström skriver att pjäsen på grund av tidbrist är ett ”hafsvverk” – vilket väl är helt förståeligt eftersom Widström nu inte kunde författa på heltid då hon var tvungen att försörja sig genom undervisning.

Men kontakten med Stockholms litterära värld var ännu inte helt bruten: följande år, 1817, uppfördes den tyska pjäsen *Jenny Mortimer, eller Rövvar-bandet i Skottiska bergen* på Operan, översatt från franska av Ulrica Carolina Widström.¹⁷² Pjäsen tillhörde samma melodramatiska rövargenre som *Victor*, och var enligt Kerstin Der-

kert en av mycket få melodramer som uppfördes på Dramaten på 1810-talet: melodramgenren hade nu börjat förlora i anseende.¹⁷³ Det förvånar inte att Widström nu återvände till översättningsarbete i en genre hon redan var välförtrogen med, snarare än att författa något 'nytt' i en genre med högre status: hon tycks ha förlorat kontakten med de flesta av sina litterärt bevandrade vänner, vilket innebär att hennes sociala kapital och möjlighet att dra nytta av det måste ha minskat, och dessutom förhindrade den stora bristen på ekonomiskt kapital effektivt heltidsförfattande. Fullt möjligt är att Widströms motiv till att översätta *Jenny Mortimer* faktiskt var rent ekonomiska, även om pjäsöversättande fortfarande inte var en särskilt lukrativ bransch. Pjäsen spelades 27 gånger på Operan mellan den 5 juni 1817 och den 29 februari 1837 och en gång på Arsenalsteatern, den 24 november 1823.¹⁷⁴

Enligt C.J. Lénströms förord till *Ulrika C. Widströms Samlade Witterhetsförsök* skrev Widström dessutom ett lustspel detta år, kallat *Brunnsjournal. Den unga enkan eller de fyra dagars stunder*.¹⁷⁵ Denna pjäs har jag tyvärr inte lyckats få tag på, och den finns heller inte med i F.A. Dahlgrens förteckning över de teaterpjäser som uppfördes på Stockholms teatrar under denna tidsperiod.

Widströms stora brist på ekonomiskt kapital verkar emellertid ha kvarstått. I ett brev till en okänd "fröken", daterat den 9 mars 1818, framgår det att hon utan resultat försökt kontakta diverse adliga familjer för att söka arbete som guvernant.¹⁷⁶ Dock var Widström ännu inte bortglömd: 1819 'kanoniserades' hon, då hon i positiva ordalag togs upp i Lorenzo Hammarskölds litteraturhistoriska verk *Svenska vittreten*.

Widströms sista levnadsår

Trots att Widströms brist på pengar var stor och hon nu levde långt ifrån huvudstadens kulturliv lyckades hon på 1820-talet knyta kontakt med ännu en litterärt verksam person: den unga blivande romanförfattarinnan Sophie von Knorring, vilken som nygift hade flyttat till Kyrkefalla socken år 1821.¹⁷⁷ I von Knorrings bevarade dagboksanteckningar kan man läsa att hon och Widström umgicks tämligen ofta under 1820-talets första hälft, och deras vänskap skulle komma att hålla i sig ända fram till Widströms död 1841. Widström verkar ofta ha kommit på besök hos von Knorrings, ibland för att delta vid exempelvis musikaliska aftnar, ibland för att hjälpa till när Sophie von Knorring var sjuk.¹⁷⁸ von Knorrings dagbok avslöjar också att Widström umgicks med andra ståndspersoner i trakten. Exempelvis lär Widström ha varit en återkommande gäst i en baron Leijonskölds hus (framför allt tycks hon ha umgått med dennes gifta syster Johanna).¹⁷⁹

Kontakten mellan Widström och von Knorring verkar inte enbart ha varit strikt social, utan den tycks även ha ägt en viss professionell dimension. Även om Sophie

von Knorring inte var en etablerad författare ännu, var hon en litterärt intresserad person och hade författat sedan tonåren. Detta verkar Widström ha uppmärksammat, och 1825 gav hon – sin vana trogen – sina samlade ”skaldeförsök” till von Knorring.¹⁸⁰ Som vi snart ska se var kontakten med von Knorring eventuellt också till nytta inför utgivandet av *Ulrika C. Widströms Samlade Witterhetsförsök* 1840.

1823 uppmärksammades Widström återigen av fosforisterna i pressen. I en artikelserie om Euphrosynes författarskap, signerad P.D.A. Atterbom och publicerad i *Svensk Litteratur-Tidning*, lyftes Widström, och framför allt, hennes debutverk *Erotiska sånger* fram.¹⁸¹ Som Eva Borgström har visat använder Atterbom här Widström som ett positivt exempel i jämförelse med andra svenska kvinnliga författare, men den här gången med argumentet att Widström skriver som ’en riktig kvinna’ bör göra, till skillnad från exempelvis Lenngren och Nordenflycht.¹⁸² Trots den stora uppskattningen Widström erhöi från Atterboms håll skrev hon ingenting för en offentlig publik under 1820-talet. Möjligen författade hon tillfällesdikter eller dylikt för den sociala kretsen, men detta är omöjligt att fastslå då inget skrivet som är daterat från 1820-talet finns bevarat.

1830 flyttade Widström till Mariestad för att öppna en flickpension tillsammans med en av sina äldsta döttrar (den yngsta dottern som flyttat med henne till Västergötland hade nu avlidit).¹⁸³ Verksamheten tycks snabbt ha fått ett gott anseende, och adliga familjer som Fock, Gyllenhaal och Lindh af Hageby lät sina flickor få sin undervisning där.¹⁸⁴ Enligt Barbro Nelson tillhörde Focks och Gyllenhaals Sophie von Knorrings närmaste krets, så fullt möjligt är att Widström knutit kontakt med dessa familjer genom henne. Emellertid tycks pensionsverksamheten inte ha inbringat särskilt mycket pengar, och Widströms skrivande, som hon nu alltså tycks ha återupptagit, utgjordes framför allt av tillfällesdikter – hennes nekrolog förtäljer att hon ”kämpande med dagens omsorger” skrev ”endast för sina närmaste vänner vid för dem glada eller sorgliga skiften”.¹⁸⁵ Det är också främst tillfällesdikter som finns bevarade för denna period. I mer offentliga litterära kretsar tycks Widström nu ha varit nästintill bortglömd – inte ens hennes gamla beundrare i fosforistkretsen uppmärksammade henne nämnvärt längre.

Widströms ekonomi var alltså fortsatt dålig under hela 1830-talet. Någon gång under 1840 tycks emellertid en ung litterärt intresserad revisor vid namn Johan Mauritz Törner ha tagit kontakt med Widström, en händelse som skulle komma att få en positiv verkan för hennes pekuniära situation. Av ett brev från Widström till assessor Frans Gideon Leopold Funch, landskamrer i Mariestad, daterat den 17 mars 1840, framgår det att Törner erbjudit Widström att ombesörja utgivandet av hennes samlade skrifter.¹⁸⁶ Men brevet avslöjar också att Widström redan planerat att göra detta på egen hand – i *uttalat* syfte att förbättra sin ekonomi – och hon understry-

ker att Törner, om han tänker ansvara för utgivandet, måste se till att hon kommer att tjäna pengar på det:

[...] får jag äran nämna, att jag på denna senare Tiden varit betänkt, att sjelf på Trycket utgifva mina Obetydliga Skaldeförsök i fall Prenumeranter kunde vinnas. Ehuru jag länge tvekat att åter framträda ur den lugna glömska som är Qvinnans naturliga, och måhända, lyckligaste lott, har dock mina mindre goda omständigheter, och i synnerhet Aktningsvärda Vänners råd öfvertalat mig att våga detta försök. Men för att på något sätt gå Tit: Törners önsknningar till möte, ville jag afträda från denna föresatts, i fall att om jag till honom öfverlämnade mina hittills samlade Arbeten, jag då af honom erhöle en proportionel inkomst för deras afträdande, i fall företaget lyckades.

Men Widström behövde inte oro sig: i en bevarad kort skrivelse daterad den 2 maj 1840 skriver Törner att han ämnar arrangera utgivandet av Widströms samlade skrifter ”af kärlek för saken, utan någon egennyttig beräkning, önskande att om företaget skulle lyckas, den i mindre goda omständigheter försatte åldriga författarinnan – måtte af sina skrifter skörda den största möjliga odelade vinst.”¹⁸⁷

Inför utgivandet tog Törner och Widström kontakt med litteraturhistorikern Carl Julius Lénström, som fick uppdraget att redigera diktsamlingen. Dessutom skrev Lénström ett kort förord och en ”karakteristik” av Widström, vilka fick inleda den färdiga produkten *Ulrika C. Widströms Samlade Witterhetsförsök*. Det var också Lénström, och inte Törner, som kom att fungera som utgivare av diktsamlingen. Som Barbro Nelson har visat stod Lénström från och med 1840 i nära förbindelse med Widströms vän Sophie von Knorring.¹⁸⁸ Det är alltså inte omöjligt att det var Sophie von Knorring som på något sätt förmedlade kontakten mellan Widström-Törner-Lénström – att von Knorring var en av de ”aktningvärda” vänner som givit Widström rådet att ge ut sina samlade dikter i syfte att förbättra ekonomin är väl i alla fall en inte allt för vild gissning: von Knorring, som nu var en ekonomiskt framgångsrik romanförfattare, om någon, visste definitivt att det fanns pengar att hämta i bokbranschen.

En annan person som var inblandad i utgivandet av diktsamlingen var Widströms ungdomsvän Frans Michael Franzén, som blev personligen tillfrågad av Widström om han ville bidra till diktsamlingen med en levnadsteckning över henne. Måhända var detta en väl uttänkt taktik av Widström: att en välansedd diktare som Franzén – med ett medföljande rikt mått av kulturellt kapital – förknippades med hennes diktsamling kunde bidra till att höja dess anseende. Betraktat på detta sätt ser vi sålunda hur Widström kunde dra nytta av sitt sociala kapital i syfte att gagna sin litterära verksamhet.

Mot slutet av sommaren 1840 tycks *Ulrika C. Widströms Samlade Witterhetsförsök* utkommit, utgiven av C.J.Lénström och tryckt på Norstedts boktryckeri. Diktsam-

lingen bestod dels av tidigare publicerat material, dels av tidigare ej tryckta alster: främst originaldikter författade efter 1811 men också ett antal översatta dikter samt ett kort dramatiserat stycke. Dessutom ingick ett tiotal tillfällesdikter. Lénström och Törner tycks ha marknadsfört boken i förväg genom subscriptionslistor. Upplagan låg på 500 exemplar, varav de flesta såldes ”utom Bokhandeln”.¹⁸⁹ Vidare skickades tolv presentexemplar av diktsamlingen ut till olika personer, bland annat till ”åtskilliga af våra mest bekanta Författarinnor”.¹⁹⁰ En av dessa var Fredrika Bremer, som den 18 augusti 1840 skrev ett poetiskt tackbrev till Widström.¹⁹¹

Diktsamlingen recenserades bland annat av de stora stockholmstidningarna *Nyaste Freja*, *Det tjugondeförsta Aftonbladet*, *Nyaste Dagligt Allehanda* och *Svenska Biet*. Samtliga recensioner var översvallande positiva, och i *Nyaste Freja* publicerades även en nyskriven dikt av Widström, kallad ”Hymn”.¹⁹²

I diktsamlingens inledande förord, signerat C.J. Lénström, lyfts Widströms dåliga ekonomi fram som ett av huvudargumenten för utgivandet, och allmänheten uppmanas att köpa boken ”för att bidra till att understödja en sjuttioåring [felaktig uppgift, Widström var sjuttiosex år], som således hunnit ålderdomens gräns, men därför icke en lugn och från bekymmer för det närvarande behovet fredad lefnadsafton”.¹⁹³ Kanske var det denna uppmaning som fick den framgångsrika romanförfattaren Fredrika Bremer, som alltså hade erhållit ett av presentexemplaren av *Ulrika C. Widströms Samlade Witterhetsförsök*, att hjälpa Widström ekonomiskt: under hösten 1840 skickade hon enligt Widströms nekrolog ”ett betydligare constant bidrag till hennes [Widströms] understödjande”.¹⁹⁴ Fredrika Bremer var sedan några år god vän med Sophie von Knorring¹⁹⁵, så det är också fullt möjligt att hon närmare underrättats om Widströms situation via henne.

Ulrika C. Widströms Samlade Witterhetsförsök tycks ha blivit ett lyckosamt projekt – den sålde slut på bara ett par månader, varför Törner och Lénström beslöt sig för att ge ut en andra utökad upplaga kring årsskiftet 1840–41. Att Widströms diktsamling lyckats vinna stor uppmärksamhet visar sig genom att Svenska Akademien – måhända efter påverkan från Widströms vän, akademiledamoten Franzén – i december 1840 tilldelade Widström en jetton i guld samt en uppmuntrande skrivelse.¹⁹⁶ Som ett tack för detta skrev Widström en dikt, ”Till Svenska Akademien!”, som klart måste kunna sägas vara ett uttryck för social obligation, skriven med ett uppenbart motiv att uttrycka tacksamhet.¹⁹⁷ Detsamma kan nog också sägas om den odaterade tackdikten ”Till Herrarne Törner och Lénström”, som torde ha skrivits någon gång mot slutet av hösten 1840.¹⁹⁸ Att Widström kände en tacksamhetsskuld mot dessa män är inte särskilt förvånande. Det verkar i synnerhet ha varit hennes ekonomiska situation som förbättrats markant genom deras utgivande av hennes diktsamling, men även hennes litterära anseende tycks ha ökat. Så skriver

Sophie von Knorring till Lénström den 17 februari 1841: ”Imellertid måste jag innerl. glädja mig åt att min gamla väninna Fru Widström – genom Herrarnes försorg fått – icke allenast en god hjälp i sin betryckta oekonomiska ställning – utan äfven en liten glimt af berömmets värmande solsken”.¹⁹⁹ Dock fick inte Widström njuta särskilt länge av äran och den stärkta ekonomiska ställningen: den 19 februari 1841, bara drygt en månad efter det att andra upplagan av *Ulrika C. Widströms Samlade Witterhetsförsök* givits ut, avled Ulrica Carolina Widström, 77 år gammal.²⁰⁰

Slutord

Redan från födseln gynnades Ulrica Carolina Widström (då Forssberg) av sociala relationer: hennes föräldrar tycks ha stått i kontakt med ett flertal framstående personer, av vilka Charlotta Fredrika Sparre intar en särställning. Genom förbindelsen med henne grundlades Widströms kulturella kapital, en förutsättning för att hon i framtiden överhuvudtaget skulle kunna verka som författare. Utan förbindelsen med Sparre hade Widström, som inte bara kom från ett socialt skikt där undervisning inte hörde till vanligheterna, utan som dessutom tillhörde kvinnökönet och därför inte tilläts gå i skolan, med största sannolikhet aldrig kunnat bli författare. Sålunda ser vi här hur det sociala kapital som kom Widström till del genom denna förbindelse i viss utsträckning uppvägde det ’negativa’ symboliska kapital hon automatiskt tillskrevs i egenskap av att vara född kvinna. Emellertid kan det konstateras att Widström på grund av sitt kön gick miste om högre utbildning, eftersom kvinnor inte tilläts studera vid universitet. Detta faktum torde också ha försvårat Widströms nätverksbyggande och i förlängningen hennes professionella möjligheter att verka som författare, då, som Ann Öhrberg påpekar i *Vittra fruntimmer*, universitetet var en av de främsta platser där män, och följaktligen manliga författare, knöt kontakter som kunde vara dem behjälpliga i deras framtida yrkesverksamheter.

Också andra sociala förbindelser kan i allra högsta grad sägas ha påverkat Widströms framtida författarverksamhet. Att hon som tjugotreåring etablerade kontakt med Gjørwell, en man med ett exceptionellt rikt kontaktnät bestående av en rad framstående personer och följaktligen ett stort innehav av socialt kapital, kom att få en klart positiv verkan för hennes författarkarriär. Gjørwell förmedlade såväl kontakter som litterära uppdrag till Widström, och publicerade och recenserade henne i sina tidningar.

Möjligtvis var också sociala förbindelser till hjälp inför Widströms arbete för teatern, då hennes man, Sven Widström, och hennes ungdomsvän Carl Nordforss arbetade där. Dessutom umgicks Widström med några av sin tids främsta författare, en krets inom vilken rika mått av socialt kapital torde ha existerat. Denna vittra um-

gängeskrets har också kommit Widström till nytta i eftervärldens litteraturhistoriska kanonisering av henne: det faktum att i princip alla de biografiska verk i vilka hon avhandlas anser det värdefullt att betona att hon umgicks med Thorild, Lidner, Kellgren, Franzén och Leopold pekar på detta. Även kontakter som Sophie von Knorring och Fredrika Bremer gynnade Widströms litterära verksamhet. Undersökningen visar också att Widströms litterära verksamhet inte tycks ha varit särskilt framgångsrik under de tidsperioder hon verkat ha förlorat kontakten med de litterärt verksamma vännerna – de tio första åren i Västergötland är exempel på detta.

Undersökningen har på olika sätt visat hur några av de nätverkskontakter Widström hade *fungerade* – dels, som ovan nämnts, hur de kom hennes litterära verksamhet till praktisk nytta, dels hur de kom att påverka utformningen av en stor del av hennes litterära produktion. Med nätverksteorins hjälp synliggörs det faktum att ett flertal dikter författade av Widström fungerat som materiella nätverksutbyten, som *social obligation*.

Ulrica Carolina Widströms skiftande innehav och beroende av ekonomiskt kapital kan i viss mån förklara hur hennes litterära produktion kom att utformas. Även om Widströms ekonomi inte var extremt dålig under hela hennes liv, var hon på intet sätt rik, och det verkar som om hon vid ett flertal tillfällen använde sitt författande i syfte att inbringa ekonomiskt kapital, genom att 'brödskriva'. Hennes arbete med översättningar är exempel på detta. Fallet med *Victor* visar hur Widström tycks ha haft en uttänkt taktik att maximera sin inkomst på sitt skrivarbete. Hon hade också möjlighet att tjäna pengar på sitt författande genom att förlägga sina böcker själv, vilket hon gjorde vid ett antal tillfällen. Exempelvis torde utgivandet av *Höstaftnarne* haft ett ekonomiskt grundmotiv. Då detta projekt misslyckades var ett mer lyckosamt försök att tjäna pengar på Widströms författande *Ulrika C. Widströms Samlade Witterhetsförsök*. I detta fall användes hennes stora brist på ekonomiskt kapital som ett av de främsta försäljningsargumenten för diktsamlingen.

Men Ulrica Carolina Widströms brist på pengar kan också sägas ha påverkat hennes författarskap i negativ riktning. Det tycks nämligen som om det krävdes ett visst mått av ekonomiskt kapital för att Widström överhuvudtaget skulle kunna författa. Det är också märkbart att det 'negativa' symboliska kapital Widström besatt i egenskap av att vara kvinna försvårade hennes möjligheter att inbringa ekonomiskt kapital, vilket i förlängningen gjorde det svårare för henne att arbeta som författare. Detta 'negativa' symboliska kapital hindrade henne från att, som flertalet av hennes manliga kolleger, verka som författare inom ett ämbete, vilket säkerligen hade skänkt henne både ökad ekonomisk trygghet och större möjligheter att ägna sig åt författande på heltid. Istället fick Widström under de perioder hon hade det dåligt ställt arbeta som lågavlönad lärarinna och inackorderad guvernant.

Samtidigt kunde ett innehav av ekonomiskt kapital uppväga det 'negativa' kapital Widström och andra kvinnor automatiskt tillskrevs. En grundförutsättning för kvinnliga författare överlag under den aktuella tidsperioden var ju att de (eller deras makar) förfogade över så pass mycket ekonomiskt kapital att de hade råd att ha tjänstefolk – i annat fall var det de själva, i egenskap av kvinnor, som förväntades utföra allt hushållsarbete. Detta måste ha stulit tid från författandet. Följaktligen är det skönjbart att Widströms litterära verksamhet tycks ha gått sämre under de perioder då hon hade ett extremt lågt innehav av ekonomiskt kapital. Relationen mellan Widströms författande och hennes ekonomi tycks alltså ha ägt karaktären av växelverkan.

ABSTRACT

Anna-Maria Rimm, *Aktningsvärda vänners råd. Sociala och ekonomiska förutsättningar för Ulrica Carolina Widströms författarskap. (The Counsel of Respectable Friends. Social and Economic Conditions of the Literary Work of Ulrica Carolina Widström.)*

This paper studies the Swedish author Ulrica Carolina Widström's (1764–1841) authorship from a sociological perspective, focusing on her social network and her shifting financial circumstances in particular. Network theory and Pierre Bourdieu's concept of social and cultural capital are used as analytical tools in the study.

Widström benefited from social contacts from an early age. She received an education, for instance—in spite of the fact that she did not come from a wealthy family—through her noble godmother Charlotta Fredrika Sparre (1719–1795). However, the social contact who seems to have been the most useful for Widström's career as an author was Carl Christoffer Gjörwell (1731–1811). Not only did he publish her poems in his newspapers, he also helped to promote her works to his friends, as well as supplying Widström with literary assignments and contacts. Furthermore, Widström also mixed with some of the greatest Swedish authors of her time: Thorild, Kellgren, Lidner, Leopold, Franzén, and von Knorring. Widström's literary acquaintances could be of use to her literary career in different ways. On the one hand, it is apparent that they could help her by reading and commenting her works, as well as distributing it and making her reputation as an author more widely known. On the other, we see that some parts of Widström's poetry were written *solely* with a social purpose, so-called "social obligation".

The study also shows that it is likely that Widström used her writing as a way of earning money. Her translations of popular novels and the adaptation of the novel *Victor* for the stage serve as examples of this. Moreover, Widström's poor financial situation was used as the main sales argument for her final collection of poems, *Ulrika C. Widströms Samlade Witterhetsförsök*. But it is nevertheless clear that an unsound economy restricted Widström's

career as an author. She was, for instance, forced to work as a governess during long periods of her life due to poor finances. The unfortunate case of the publication of *Höstaftnarne* at Widström's own expense shows that the literary business could be an economically risky one for authors without sound economic resources.

NOTER

- 1 [Lorenzo Hammarsköld], *Athene. Et Maanedskrift*, 1816, s. 250.
- 2 Jag skulle vilja ta tillfället i akt och tacka några personer som varit till hjälp i mitt arbete: Ann Öhrberg, som var den som först riktade min uppmärksamhet mot Ulrica Carolina Widström, och Bo Bennich-Björkman, som kommit med värdefulla synpunkter och litteraturtips. Jag vill också tacka min handledare, Marie-Christine Skuncke. Denna artikel är en omarbetad magisteruppsats i litteraturvetenskap som lades fram VT 2003 vid Litteraturvetenskapliga institutionen vid Uppsala universitet.
- 3 Då undersökningen följer Widströms liv i kronologisk ordning kommer jag i de avsnitt som sträcker sig fram till 1790 – det år hon gifte sig och följaktligen bytte namn – att benämna Widström Ulrica Carolina *Forsberg*, eftersom det var hennes namn som ogift. Därefter benämner jag henne Widström. Det bör emellertid noteras att det tycks finnas en viss förvirring kring Widströms namn i det källmaterial jag använt inför denna uppsats; på vissa ställen benämns hon som "Forsberg" flera år efter det att hon gift sig och bytt namn till Widström, och på andra ställen heter hon omväxlande "Carolina/Karolina Widström", "Ulrika/Ulrica Widström" eller "Ulla Widström". Jag har dock valt att stava hennes namn såsom hon själv gjorde.
- 4 Björn Julén, "Ulrika Widström", *Lyrikvännen*, 1989:5; Anne Nilsson, "Ulrika Widström", *Lyrikvännen*, 1990:3; Björn Julén, "Replik", *Lyrikvännen*, 1990:3.
- 5 Tilda Maria Forselius, *Jag smakar Min Själs Höghet och hjärtats känslor dem skrifver jag. Om Ulrica Carolina Widströms liv och dikt*, C-uppsats i litteraturvetenskap, Litteraturvetenskapliga institutionen vid Stockholms universitet, 1998, s. 5.
- 6 Bourdieu definierar själv sitt kapitalbegrepp i ett flertal studier. I *La noblesse d'Etat. Grandes écoles et esprit de corps* (1989) diskuteras den kapitalart som är mest relevant för den här uppsatsen, det sociala kapitalet. En utförlig och sammanfattande diskussion av Bourdieus begreppsapparat samt dess tillämpbarhet på svenska förhållanden finns dessutom i Donald Broadys avhandling *Sociologi och epistemologi. Om Pierre Bourdieus författarskap och den historiska epistemologin* (1990). Vidare har det på senare tid kommit ett stort antal litteraturvetenskapliga studier där Bourdieus begrepp tillämpas och används som förklaringsredskap.
- 7 Donald Broady, *Sociologi och epistemologi. Om Pierre Bourdieus författarskap och den historiska epistemologin* (diss. Stockholm, 1990), s. 184 resp. s. 229.
- 8 Pierre Bourdieu, *Les règles de l'art. Genèse et structure du champ littéraire* (Paris, 1992), s. 94. Visserligen menar somliga forskare att det faktiskt går att tala om svenska litterära fält före 1800-talets andra hälft, men då avser de främst 'icke-autonoma' fält. Se exempelvis Petra Söderlund, *Romantik och förnuft. V.F. Palmblads förlag 1810–1830* (diss. Uppsala;

- Hedemora, 2000), s. 30 ff. Söderlund menar emellertid att ett autonomt litterärt fält höll på att utvecklas under den svenska romantiken. Det gustavianska litterära fältet berörs av Dag Hedman i ”Kampen på det gustavianska litterära fältet. Om Kellgrens problematiska förhållande till Bellman och Thorild”, *Sammlaren* 1997, s. 14–39.
- 9 Toril Moi, ”Appropriating Bourdieu: Feminist Theory and Pierre Bourdieu’s Sociology of Culture”, *New Literary History*, XXII (1991), s. 1017–1049.
- 10 Ibid., s. 1034 f.
- 11 Ibid., s. 1038.
- 12 Ylva Hasselberg, Leos Müller och Niklas Stenlås, ”History from a network perspective. Three examples from Swedish early modern and modern history c. 1700–1950”, *Working Paper 1997:1* (Centrum för transport- och samhällsforskning, Uppsala, 1997).
- 13 Walter W. Powell, ”Neither market nor hierarchy: network forms of organisation”, *Markets, Hierarchies and Networks. The Coordination of Social Life*, red. Grahame Thompson m.fl. (London, 1991), s. 270 ff.
- 14 Hasselberg, Müller och Stenlås, s. 3 f.
- 15 Hasselberg, Müller och Stenlås, s. 4 f.
- 16 Ann Öhrberg, *Vittra fruntimmer. Författarroll och retorik hos frihetstidens kvinnliga författare* (diss. Uppsala; Hedemora, 2001), s. 91 f.
- 17 Gustaf Ljunggren, *Svenska Vitterhetens häfder efter Gustaf III:s död*, III (Lund, 1881) s. 363; Stockholms stadsarkiv, Kronotaxeringslängder, 1783, 1–10, s. 114.
- 18 Muntlig uppgift från Birgitta Ericsson, 4 maj 2003. I Forselius’ C-uppsats om Widström omnämns modern som ”städerska”, och det hävdas att Widströms ursprung var ”folkligt”. Samtidigt skriver Forselius, vilket kan tyckas vara paradoxalt, att familjen Forsberg tycks ha tillhört ”något slags mellanskikt inom slottet” (Forselius s. 20 ff). Detta får dock delvis sin förklaring om man tar i åtanke att, som ovan nämnts, ”städar fru”-yrket innebar högre status än att arbeta som städerska i modern mening.
- 19 RA, Stafsundsarkivet, autografsamling, vol. 45–46 (självbiografisk anteckning för Ulrica Carolina Widström).
- 20 Ljunggren, III, s. 363.
- 21 Sten Carlsson, *Ståndssamhälle och ståndspersoner 1700–1865. Studier rörande det svenska ståndssamhällets upplösning* (diss. Lund, 1949), s. 10.
- 22 Stockholms stadsarkiv, Kronotaxeringslängder, 1783, 1–10, s. 114.
- 23 Forselius, s. 22.
- 24 RA, Stafsundsarkivet, autografsamling, vol. 45–46 (självbiografisk anteckning för Ulrica Carolina Widström); Ljunggren, 363.
- 25 KB, Vf 102, Ulrica Carolina Forsberg (g. Widström), ”Tankar öfver Själens Höghet” [daterad 1783], *Poemer*. Se Forselius, s. 8–19, för en utförligare genomgång av denna programmatiska idéförklaring.
- 26 *Stockholms Posten*, nummer 82, 87, 110 och 174, 1785. Flertalet biografiska verk om Widström skriver att 1787 var hennes debutår (det var då Forsberg publicerades i *Upfostnings-Sälskapets Almänna Tidningar*), men detta tillbakavisas av Gustaf Ljunggren i *Svenska Vitterhetens häfder efter Gustaf III:s död*, III, s. 363, där han påpekar att 1785 är

- det korrekta debutåret. Ljunggren nämner dock bara dikterna i nummer 87, 110 och 174, men jag har alltså funnit ytterligare en dikt undertecknad ”U.C.F.” från detta år, nämligen dikten ”Kärlekens Wälde. Skaldeqväde på den 31 mars 1785”, i nummer 82. Det kan klart slås fast att denna dikt författades av Forssberg eftersom exakt samma dikt även finns i handskrift i hennes samling *Poemer* på KB, med titeln ”Skaldeqväde till Kärleken på en vinter dag”.
- 27 Ingemar Oscarsson, ”Med tryckfrihet som tidig tradition (1732–1809)”, i *Den svenska pressens historia. I begynnelsen (tiden före 1830)*, red. Karl Erik Gustafsson och Per Rydén, I (Stockholm, 2000), s. 161.
- 28 *Biographiskt lexicon öfver namnkunnige svenska män*, XXII (Örebro, 1855), s. 178.
- 29 Ljunggren, III, s. 364; Pehr Johnsson, *Fordomtima. Kulturbilder från gamla tider* (Örebro, 1915), s. 275.
- 30 Oscarsson, s. 165 f.
- 31 ”Nekrolog”, *Mariestads Weckoblad*, nr 10, 1841. Nekrologen förtäljer att Widströms ”ungdomsförsök blefwo [...] anonymt införde i åtskilliga tidskrifter på 1800 talet”.
- 32 KB, Vf 102, Ulrica Carolina Forssberg (g. Widström), *Poemer*.
- 33 Jakob Christensson, *Lyckoriket. Studier i svensk upplysning* (diss. Lund; Stockholm, 1996), s. 63.
- 34 Öhrberg, s. 98. Som Ann Öhrberg visar i sin avhandling *Vittra fruntimmer* stod Gjörwell i kontakt med flera av frihetstidens kvinnliga författare, däribland Agatha de la Myle (s. 93), Catharina Charlotta Swedenmarck (s. 98) och Françoise Marguerite Janiçon (s. 227). Måhända går Gjörwells kvinnovänlighet att förklara med att han var influerad av herrnhutismen, en samtida religiös väckelserörelse i vilken kvinnor ovanligt nog tilläts och uppmuntrades att ta relativt stor plats. Se Arne Jarrick, *Den himmelske älskaren. Herrnhutisk väckelse, vantro och sekularisering i 1700-talets Sverige* (Stockholm, 2000), s. 8 resp. 69.
- 35 Tore Frängsmyr, *Svensk idéhistoria. Bildning och vetenskap under tusen år. Del I 1000–1809* (Stockholm, 2000), s. 368.
- 36 Ingrid Holmqvist, *Salongens värld. Om text och kön i romantikens salongskultur* (Stockholm, 2000), s. 38.
- 37 KB, Ep G 8:12, Brev från Gjörwell till Samuel Älf och Johan Henric Lidén, 23 oktober 1787.
- 38 KB, Ep G 7:17, Brev från Johan Henric Lidén till Gjörwell, 28 oktober 1787.
- 39 KB, Ep G 7:17, Brev från Knut H. Leyonhufwud till Gjörwell, 4 november 1787.
- 40 KB, Ep G 8:12, Brev från Gjörwell till Jonas Carl Linnerhielm, 30 oktober 1787.
- 41 KB, Ep G 7:17, Brev från Jonas Carl Linnerhielm till Gjörwell, 19 november 1787.
- 42 KB, Ep G 8:12, Brev från Gjörwell till Ulrica Carolina Forssberg, 3 november 1787.
- 43 ”Natten; et prosaiskt Skalde-Stycke af Mademoiselle Ulrica Carolina Forssberg”, *Uppfostrings-Sällskapets Almänna Tidningar*, nummer 32, 14 november 1787. Observera att denna dikt inte är densamma som den med samma titel som publicerades i *Stockholms Posten* 1785.
- 44 KB, Vs 143, Ulrica Carolina Forssberg (g. Widström), ”Til Mademoisellerna Gjörwell”,

- i *Witterhets-Försök i bunden och obunden Skrifart*. Dikten är daterad den 14 november 1787.
- 45 Öhrberg, s. 91 f.
- 46 KB, Ep G 8:12, Brev från Gjörwell till Forssberg, 15 november 1787.
- 47 Inget av de verk som behandlar Widström nämner denna översättning, men jag har efter en genomgång av *Upfostrings-Sällskapets Almänna Tidningar* 1787 och dess fortsättning *Almänna Tidningar* 1788 funnit att Forssberg utförde Gjörwells uppdrag och hennes översättning av L'Evesques text, "Hälsning på våren", går att läsa i *Almänna Tidningar*, nummer 2 den 5 maj 1788.
- 48 KB, Ep G 7:17, Brev från Forssberg till Gjörwell, 26 november 1787.
- 49 KB, Ep G 8:12, Brev från Gjörwell till Knut H. Leyonhufwud, 4 december 1787.
- 50 Yrkesuppgifterna för Lidén, hans halvbror Älf och Leyonhufwud är hämtade ur *Svenskt biografiskt lexikon*, red. Erik Grill och Birgitta Lager-Kromnow, XXII (Stockholm, 1979), s. 689 ff. respektive s. 470. Om Linnerhielm kan man läsa i *Svenskt biografiskt lexikon*, red. Birgitta Lager-Kromnow, XXIII (Stockholm, 1982), s. 723 f.
- 51 Karen Klitgaard Povlsen, "Den litterære salons historia og genrer", *Nordisk salonkultur. Et studie i nordiske skønånder og salonmiljøer 1780–1850*, red. Anne Scott Sørensen (Odense, 1998), s. 30.
- 52 "Zulma; Landqvåde af Mademoiselle Ulrica Carolina Forssberg", *Almänna Tidningar*, nummer 33, 17 mars 1788; "Hälsning på Våren; Öfversättning utur: les Contes champetres par Mademoiselle l'Evesque, af Mademoiselle Ulrica Carolina Forssberg", *Almänna Tidningar*, nummer 2, 5 maj 1788; "Årstiderne; Skalde-Försök af Mademoiselle Ulrica Carolina Forssberg", *Almänna Tidningar*, nummer 5, 14 maj 1788; "Den lycklige gubben, Landqvåde af Herr Léonard; fri Öfversättning af Mademoiselle Ulrica Carolina Forssberg", *Almänna Tidningar*, nummer 52, 31 december 1788.
- 53 "Zulma; Landqvåde af Mademoiselle Ulrica Carolina Forssberg", *Stockholms Posten*, nummer 118, 23 maj 1788; "Årstiderne; Skalde-Försök af Mademoiselle Ulrica Carolina Forssberg", *Stockholms Posten*, nummer 119, 24 maj 1788.
- 54 Henrik Schück, *Den svenska förlagsbokhandelns historia*, II (Stockholm, 1923), s. 288.
- 55 Gunnar Sahlin, *Författarrollens förändring och det litterära systemet 1770–1795* (diss. Stockholm, 1989), s. 88–89.
- 56 Bo Bennich-Björkman, *Författaren i ämbetet. Studier i funktion och organisation vid svenska hovet och kansliet 1550–1850*, Studia Litterarum Upsaliensia 5 (diss. Uppsala; Stockholm, 1970), s. 405–411.
- 57 Se till exempel F.M. Franzén, "Lefnadsteckning", i *Ulrika C. Widströms Samlade Witterhetsförsök*, med lefnadsteckning af [F.M.] Franzén, utg. C.J. Lénström (1840), andra öfversedda uppl. (Stockholm, 1840), s. XI, och *Sveriges store män, snillen, statsmän, hjeltar och fosterlandsvänner samt märkvärdigaste fruntimmer*, red. G.H. Mellin (Stockholm, 1849), opaginerad.
- 58 RA, Stafsundsarkivet, autografsamling, vol. 45–46 (självbiografisk anteckning för Ulrica Carolina Widström).
- 59 "Nekrolog", *Mariestads Weckoblad*, nr 10, 1841.

- 60 Brevet ”Till M.C.F.” (mamsell Carolina Forssberg) ingår inte i Leopolds samlade skrifter, men återges av Gustaf Ljunggren i *Svenska Vitterhetens häfder*, III, s. 349–350 och av F.M. Franzén i ”Lefnadsteckning”, s. XII.
- 61 Bengt Lidner, ”Till Ulrika Carolina Widström”, *Samlade skrifter*, D:2, utg. Harald Elovson, Svenska författare utg. av Svenska Vitterhetssamfundet, 14 (Stockholm, 1937), s. 467. Dikten är som sagt odaterad, men står i *Samlade skrifter* förtecknad som tillhörande ”andra perioden (1781–1787)”. Detta är märkligt, eftersom dikten är tillägnad U.C. *Widström* [min kurs.], vilket blev Forssbergs namn först 1790 då hon gifte sig.
- 62 KB, Vf 102, Ulrica Carolina Forssberg (g. Widström), ”Vid första åsynen af Öfverståhållarens Buste på Beursen”, *Poemer*.
- 63 *Svenskt biografiskt lexikon*, red. Bengt Hildebrand, XV (Stockholm, 1956), s. 680 f.
- 64 Ljunggren, III, s. 364.
- 65 Ulrica Carolina Widström, ”Tankar vid fabricuren Herr Olof Widströms graf i Strängnäs den 10 Februarii år 1791”, KB, Verser till och över enskilda personer.
- 66 Forselius föreslår att orsakerna till att Widström vågade framträda i offentligheten som författare kan ha varit såväl en ”ovanlig självständighet” hos författaren som en ”tillåtande atmosfär”, s. 28.
- 67 KB, Ep G 12:4, Brev från Gjörwell till Gustafva Lindahl, 15 augusti 1800.
- 68 KB, Ep G 12:4, Brev från Gjörwell till A.D. Hummel, 22 juli 1799.
- 69 Carl Gustaf af Leopold, ”Till Ulrica Carolina Widström”, *Samlade skrifter*, D:3, utg. Olle Holmberg och Åke-Hugo Hansson, Svenska författare utg. av Svenska Vitterhetssamfundet, 2 (Stockholm, 1970), s. 14.
- 70 Göran Töllborn, ”Ulrika Widström – ett författarporträtt”, *Tidning för Skaraborgs län*, 24 december 1990, s. 27.
- 71 KB, Ep G 8:19, Brev från Gjörwell till Patrick Alströmer, 30 oktober 1797. Märkligt är att Gjörwell betitlar henne ”Mamsell Forssberg”, och att den bifogade begravningsdikten är signerad ”U.C.F.”, trots att Widström gift sig redan sju år tidigare.
- 72 Se till exempel Ljunggren, s. 363; Mellin (opaginerad) och Johnsson, s. 275.
- 73 Marie-Christine Skuncke, *Sweden and European Drama 1772–1796. A study of translations and adaptations*, Acta Universitatis Upsaliensis Historia Litterarum 10 (diss. Cambridge; Uppsala, 1981), s. 69 ff.
- 74 KB, Ep G 8:19, Brev från Gjörwell till Widström, 31 oktober 1797.
- 75 KB, Ep G 8:19, Brev från Gjörwell till C.J.A. Mandorff, 14 september 1797.
- 76 KB, Ep G 7:32, Brev från Widström till Gjörwell, 9 januari 1798.
- 77 KB, Ep G 12:4, Brev från Gjörwell till Gustafva Lindahl, 24 maj 1799.
- 78 KB, Ep G 8:21, Brev från Gjörwell till Widström, 25 juni 1799.
- 79 Om Lindh kan man läsa i G.H. Klemmings och J.G. Nordins *Svensk boktryckeri-historia 1483–1883* (Stockholm, 1883), s. 394.
- 80 De papper som finns bevarade på KB för J.P. Lindhs firma är en samling okatalogiserade tryck som bl.a. består av förteckningar (varav två är daterade 1808 och en odaterad) på ”Förlager och Commissions-Böcker som finnas til köps på Boktryckaren Johan Pehr Lindhs Contoir i Stockholm” – som namnet antyder innehåller dessa listor dock även

böcker utgivna på andra förlag än Lindhs. *Erotiska sånger* finns hur som helst inte med på denna lista. Dessutom innehåller den okatalogiserade samlingen två ”Avertissement” från 1808 respektive 1809, rörande böcker som ”utkommit” från J.P. Lindhs boktryckeri. Inte heller här finns *Erotiska sånger* med.

- 81 Schück, s. 261.
- 82 Sahlin, s. 82.
- 83 Ibid.
- 84 Schück, s. 263; Sahlin, s. 83.
- 85 Johan Svedjedal, *Författare och förläggare och andra litteratursociologiska studier* (Hedemora, 1994), s. 76.
- 86 SA (Slottsarkivet), Hovkontoret, Personell Hofstat, H III: 28–29.
- 87 STM (Sveriges teatermuseum), Kungliga teaterns arkiv, G 1:2: Kungliga teaterns äldsta räkenskaper med skiftande rutiner, 1798–1801.
- 88 I Tilda Maria Forselius’ C-uppsats om Widström, *Jag smakar Min Själs Höghet och hjärtats känslor dem skrifver jag*, anges det att Sven Widströms årslön under slutet av 1790-talet endast var 100 rdr. Jag har emellertid funnit att Sven Widström fick lön från två håll, både från hovet och från kungliga teatern, vilket alltså innebär att hans sammanlagda årslön var 366 rdr.
- 89 Denna slutsats dras även av Forselius, s. 27 f., trots att hon anger att Sven Widströms årslön blott var 100 rdr.
- 90 KB, Ep G 12:4, Brev från Gjörwell till Widström, 2 november 1799.
- 91 *Dagligt Allehanda*, nr 78, 5 april 1800.
- 92 *Journal för svensk litteratur* 1799, s. 731–736; *Dagligt Allehanda*, nr 130, 11 juni 1800. Att Gjörwell och Pfeiffer skrev recensionen framgår i KB, Ep.G.12:4, Brev från Gjörwell till Gustafva Lindahl, 27 juni 1800.
- 93 *Journal för svensk litteratur* 1799, s. 733 f.
- 94 Hanna Östholm, *Litteraturens uppodling. Läsesällskap och litteraturkritik som politisk strategi vid sekelskiftet 1800* (diss. Uppsala; Hedemora, 2000), s. 307.
- 95 Lorenzo Hammarsköld, *Svenska vitterheten. Historiskt-kritiska anteckningar* (1819), andra uppl. red. P.A. Sondén (Stockholm, 1833), s. 428.
- 96 *Journal för svensk litteratur* 1799, s. 731.
- 97 Ljunggren, III, s. 43.
- 98 KB, Ep G 12:4, Brev från Gjörwell till Gustafva Lindahl, 12 november 1799.
- 99 KB, Ep G 7:33, Brev från Christine Adlerberg till Gjörwell, 16 juli 1800.
- 100 Ljunggren, III, s. 389 f.
- 101 [Matthew Gregory Lewis], *Munken*, IV vol., anon. övers. Ulrica Carolina Widström och Herman Anders Kullberg (Stockholm, 1800–1804).
- 102 Margareta Björkman, *Läsarnas nöje. Kommersiella lånebibliotek i Stockholm 1783–1809*, Skrifter utgivna av Avdelningen för litteratursociologi vid Litteraturvetenskapliga institutionen, nr 29 (diss. Uppsala, 1992), s. 297.
- 103 Följande passage från *The Monk* på de tre respektive språken illustrerar detta. Den engelska originaltexten lyder: ”The monks having attended their abbot to the door of his

cell, he dismissed them with an air of conscious superiority, in which humility's semblance combated with the reality of pride." ([Matthew Gregory Lewis], *The Monk*, (1796), Dublin, 1808, vol. I, s. 44). Den franska översättningen lyder: "Le sermon fini, Ambrosio fut reconduit par ses religieux jusqu'à la porte de sa cellule. Là il les congédia avec l'air d'un homme qui sent sa supériorité, c'est-à-dire avec une apparante humilité, à travers laquelle perçoit visiblement à la réalité de son orgueil." ([Matthew Gregory Lewis], *Le moine*, Hambourg, 1798, vol. I, s. 65.) Widströms svenska översättning slutligen: "Efter predikans slut ledsagades Ambrosio af munkarne ända till dörren af sin cellule. Der tog han afsked af dem med en mans utseende som känner sin öfverlägsenhet, det vill säga, med en lotsad ödmjukhet, genom hvilken verkligheten af hans högmod synbarligen framlyste." (*Munken*, vol. I, s. 57 f.).

104 Björkman, s. 468.

105 Ljunggren, III, s. 386 f.

106 Björkman, s. 471 f.

107 Ljunggren, III, s. 387.

108 Jfr förlagan "Love and Age" i *The Monk*, vol. II, s. 228 ff. Även dikten "Spåqvinnan" är som sagt en översättning från *The Monk*, och står att läsa under namnet "The Gipsy's song" i vol. I, s. 40 f.

109 Elisabeth Tykesson, *Rövarromanen och dess hjälte i 1800-talets svenska folkläsning* (diss. Lund, 1942), s. 156 f.

110 Ibid., s. 155.

111 [Ulrica Carolina Widström], *Dalkarlarne. Saga* (Stockholm, 1800).

112 G.H. Klemming och J.G. Nordin, s. 407. Intressant att notera är att det Kumblinska tryckeriet ansågs vara särskilt radikalt – faktum är att orsaken till att Silverstolpe endast arrenderade det i ett år var att hans boktryckarprivilegium drogs in på grund av att radikala (bland annat anti-rojalistiska) skrifter tryckts hos honom.

113 KB, Ep G 7:33, Brev från Gjörwell till Widström, 4 april 1800.

114 KB, Ep G 7:33, Brev från Widström till Gjörwell, 4 april 1800.

115 KB, Ep G 7:33, Brev från Widström till Gjörwell, 11 april 1800.

116 *Dagligt Allehanda*, nr 78, 5 april 1800.

117 *Journal för svensk litteratur* 1800, s. 548 f.

118 KB, Ep G 12:4, Brev från Gjörwell till A.D. Hummel, 5 maj 1800.

119 Att Oxenstjerna översatte boken framgår i datakatalogen Libris.

120 KB, Ep G 12:4, Brev från Gjörwell till Gustafva Lindahl, 15 augusti 1800.

121 Ulrica Carolina Widström, *En ny och vacker kärleksvisa, Fiskaren; en hertig af Sachsen så rik och så båld, Sjunges under egen bekant melodie* (Göteborg, 1800), KB, Skillingtryckkatalogen (mikrofilm).

122 Forselius, s. 31.

123 Ibid.

124 Tykesson, s. 123.

125 Ibid., s. 63.

126 Ibid., s. 7 f.

- 127 François Guillaume Ducray-Duminil, *Victor eller Skogs-Barnet* (1796), fritt öfversatt af Ulrica Carolina Widström (Stockholm, 1803).
- 128 Tykesson, s. 162.
- 129 Ibid., s. 166 f.
- 130 Björkman, s. 183.
- 131 Tykesson, s. 136–144.
- 132 STM, Pjäsbiblioteket: *Victor eller Skogs-barnet. Dram i Tre Akter med musik och stort Spektakel. Imiterad efter Romanen afsamma Namn. Öfversättning från Fransyskan*, [övers. Ulrica Carolina Widström].
- 133 Kerstin Derkert, ”Dramatiska teatern under den gustavianska tiden”, *Den svenska nationalscenen. Tradition och reformer på Dramaten under 200 år*, red. Claes Rosenqvist (Stockholm, 1988), s. 60.
- 134 STM, Pjäsbiblioteket: *Victor eller Skogs-barnet*.
- 135 Derkert, s. 60.
- 136 Fredrik A. Dahlgren, *Anteckningar om Stockholms theatrar* (Stockholm, 1866), s. 383.
- 137 Skuncke, s. 72.
- 138 Ingeborg Nordin Hennel, *Mod och Försakelse. Livs- och yrkesbetingelser för Konglig Theaterns skådespelerskor 1813–1863* (Hedemora, 1997), s. 467 f. Nordin Hennel betraktar inte Widström som en ’etablerad författarinna’, men året då *Victor* hade premiär, 1803, måste hon nog ha ansetts vara en sådan.
- 139 STM, Kungliga teaterns arkiv, E 1 C: 1: Teaterdirektionens korrespondens, samlingsserie 1725–1819, skrivelse ang. förändringar av reglementet undertecknad A.N. Edelcrantz, 7 september 1799.
- 140 Derkert, s. 35.
- 141 *Mariestads Weckoblad*, nr 10, 6 februari 1841.
- 142 STM, Kungliga teaterns arkiv, G 1:6–7: Kungliga teaterns äldsta räkenskaper med skiftande rutiner, 1803–1805; 1806–1807.
- 143 SA, Hovkontoret, Personell Hofstat, H III: 32.
- 144 Ibid.
- 145 STM, Kungliga teaterns arkiv, E 1 A:1: Teaterdirektionens korrespondens, 1771/72–1812/13, brev till teaterdirektionen från M. Rosenblad, 21 december 1807.
- 146 Forselius, s. 33.
- 147 Ljunggren, III, s. 367.
- 148 *Biographiskt lexicon öfver namnkunnige svenska män*, XXII, s. 178. Måhända är Ulrica Carolina Widström eller någon av hennes döttrar den ”Widström” (inget förnamn är angivet) som finns registrerad i slottets lönelistor för 1811 som ”Lif Twätterska” vid drottningens hov, med en årslön på blott 50 rdr. Denna ”Lif Twätterska” är nämligen den enda kvinnliga Widström som finns registrerad i lönelistorna under åren kring 1810–11. (SA, Hovkontoret, Personell Hofstat, H III:34). Möjligheten finns naturligtvis också att uppgiften i *Biographiskt lexicon* är felaktig.
- 149 SA, Hovkontoret, Personell Hofstat, H III: 34.
- 150 *Phosphoros*, september 1810, s. 169.

- 151 Ibid.
- 152 *Phosphoros*, mars-april 1811, s. 170–176. Att Atterbom hade för vana att uppmuntra just litterärt intresserade *kvinnor* framhålls hos Borgström, s. 155, och Söderlund, s. 160.
- 153 *Phosphoros*, mars-april 1811, s. 171.
- 154 Ibid., s. 175.
- 155 Att Ulrica Carolina Widström undervisade Sophie och Hedda Wallmark framgår i KB, Ep.V.4:22, Brev till P.A. Wallmark från Ulrica Carolina Widström, 31 mars 1812.
- 156 Ulrica Carolina Widström, Begravningsdikt över Jeanette Lundmark den 19 september 1810, KB, Verser till och över enskilda författare.
- 157 Ulrica Carolina Widström, *Höstafnarne. Fruntimmerna tillegnade* (Stockholm, 1811).
- 158 KB, Ep V 4:22, Brev till P.A. Wallmark från Ulrica Carolina Widström, 31 mars 1812.
- 159 KB, Ep V 4:22, Brev till P.A. Wallmark från Sven Widström, 8 juni 1812.
- 160 RA, Stafsundsarkivet, autografsamlingen, vol. 45–46 (självbiografisk anteckning för Ulrica Carolina Widström).
- 161 Forselius, s. 35.
- 162 Eventuellt fick Widström, *om* det var så att hon arbetade för Hedvig Elisabeth Charlotta, också en liten pension för arbetet vid drottningens hov. Jag har dock inte lyckats styrka denna uppgift.
- 163 RA, Stafsundsarkivet, autografsamlingen, vol. 45–46 (självbiografisk anteckning för Ulrica Carolina Widström).
- 164 Detta framgår av ett lönekvitto som finns bevarat i anslutning till Widströms ovan nämnda brev till Wallmark i KB, Ep V 4:22, Brev till P.A. Wallmark, 31 mars 1812.
- 165 Ljunggren, III, s. 367; "Nekrolog", *Mariestads Weckoblad*, nr 10, 1841.
- 166 [Lorenzo Hammarsköld], *Athene. Et Maanedskrift*, 1816, s. 250. Att det var Hammarsköld som skrev artikeln framgår i Gustaf Ljunggrens *Svenska Vitterhetens häfder efter Gustaf III:s död*, V (Lund, 1895), s. 65.
- 167 *Athene. Et Maanedskrift*, september 1816, s. 251.
- 168 SMB, Eric Jacob Arrhén von Kapfelmans autografsamling, *Elegie* [O du, som första känslan gett] *af Ulrica Carolina Widström satt i musik af E.J. Arrhén von Kapfelman* [För röst och piano].
- 169 Axel Helmer, "Den romantiska solosången", i *Musiken i Sverige. Den nationella identiteten 1810–1920*, red. Leif Jonsson och Martin Tegen, III (Stockholm, 1992), s. 254; Leif Jonsson, Lennart Reimers och Martin Tegen, "Körmusiken", i *Musiken i Sverige. Den nationella identiteten 1810–1920*, red. Leif Jonsson och Martin Tegen, III (Stockholm, 1992), s. 278 f.
- 170 *Phosphoros*, mars-april 1811, s. 174.
- 171 KB, Autografsamlingen, Olof Bernhard Kempe, Brev från Ulrica Carolina Widström till okänd mottagare, med bifogad pjäs, *Esculapi tempel. Famille scen*, daterat den 26 november 1816.
- 172 STM, Pjäsbiblioteket: *Jenny Mortimer, eller Röfvar-bandet i Skottska bergen. Dram i 3 Akter* [översatt av Ulrica Carolina Widström].
- 173 Derkert, s. 60.

- 174 Dahlgren, s. 54.
- 175 C.J. Lénström, "Förord", *Ulrika C. Widströms Samlade Witterhetsförsök*, s. V.
- 176 KB, Autografsamlingen, Olof Bernhard Kempe, Brev från Ulrica Carolina Widström till okänd mottagare, 9 mars 1818.
- 177 Barbro Nelson, *Sophie von Knorring. En svensk romanförfattarinnas liv och dikt* (Stockholm, 1927), s. 125.
- 178 UUB, Sophie von Knorring I: Dagboksalmanackor 1822–1825.
- 179 Ibid.
- 180 Ibid.
- 181 *Svensk Litteratur-Tidning*, nr 28–35 1823.
- 182 Borgström, s. 155–162.
- 183 Ljunggren, III, s. 367.
- 184 Töllborn, s. 26.
- 185 "Nekrolog", *Mariestads Weckoblad*, nr 10 1841.
- 186 KB, Autografsamlingen, Ulrica Carolina Widström, Brev från Ulrica Carolina Widström till Frans Funch, 17 mars 1840.
- 187 KB, Autografsamlingen, Ulrica Carolina Widström, Skrivelse undertecknad Johan Mauritz Törner, 2 maj 1840.
- 188 Nelson, s. 300–313.
- 189 150 exemplar såldes till abonnenter i Västergötland, 40 till abonnenter i Uppsala och Linköping och 190 till abonnenter i Stockholm. Däröver såldes 50 exemplar till abonnenter i Stockholm "genom Bokhandeln", och resterande 70 exemplar såldes i bokhandeln till "andra köpare", *Ulrika C. Widströms Samlade Witterhetsförsök*, s. VII.
- 190 "Nekrolog", *Mariestads Weckoblad*, nr 10 1841.
- 191 Fredrika Bremer, *Fredrika Bremers brev II 1838–1846*, samlade och utgivna av Klara Johanson och Ellen Kleman (Stockholm, 1916), s. 76 f.
- 192 *Nyaste Freja*, nr 65, 18 augusti 1840.
- 193 Lénström, s. VI.
- 194 "Nekrolog", *Mariestads Weckoblad*, nr 10 1841.
- 195 Nelson, s. 266–284.
- 196 Ljunggren, III, s. 367.
- 197 Ulrica Carolina Widström, "Till Svenska Akademien!", *Ulrika C. Widströms Samlade Witterhetsförsök*, s. XXVII f.
- 198 RA, Stafsundsarkivet, Autografsamlingen, vol. 45–46 (självbiografisk anteckning för Ulrica Carolina Widström).
- 199 Citatet återges av Nelson, s. 312.
- 200 Ljunggren, III, s. 368.